

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014–2016

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Marek Heyda

**Škody na zdraví a jejich odškodnění dle nového
občanského zákoníku**

Praha 2016

Vedoucí diplomové práce:

Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER

COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2016

DIPLOMA THESIS

Marek Heyda

**Škody na zdraví a jejich odškodnění dle nového
občanského zákoníku**

Prague 2016

Diploma Thesis Work Supervisor:

Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 20. 2. 2016 Marek Heyda

Poděkování

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování Prof. JUDr. Janu Kuklíkovi, DrSc. za jeho ochotu k vedení práce a rady při jejím vedení. Zároveň bych rád poděkoval JUDr. Václavu Voženílkovi za pomoc při zajišťování podkladů a za konzultace k praktické části práce.

Anotace

Diplomová práce s názvem Škody na zdraví a jejich odškodnění dle nového občanského zákoníku se zabývá problematikou odškodnění újmy na zdraví v souvislosti s objektivní a subjektivní odpovědností za škodu, resp. za újmu, ze strany povinných subjektů. Vzhledem k zásadní změně v příslušné právní úpravě je práce věnována odškodnění újmy na zdraví a smrti z pohledu právní úpravy platné dle nového občanského zákoníku, tj. pohledem právní úpravy platné po 1. 1. 2014. Problematika odpovědnosti za škodu, konkrétně odškodnění škod na zdraví, prochází v poslední době bouřlivou diskuzí odborné veřejnosti, zejména mezi odborníky v oblasti práva, medicíny a v pojišťovnictví. Práce si klade za cíl poskytnout komplexní pohled na problematiku odškodnění újmy na zdraví jak z historického hlediska, tak i z pohledu teorie a praxe současnosti. Vzhledem ke složitosti dané problematiky a nejednotnosti příslušných subjektů k aplikaci postupů stanovení výše odškodnění, je praktická část práce věnována konkrétním případům a postupům tak, aby ukázala shodu nebo odlišnost teorie a praxe.

Klíčová slova

Bolest, metodika, Nejvyšší soud, občanský zákoník, odpovědnost, pojišťovna, škoda, trvalé následky úrazu, újma na zdraví, vyhláška ministerstva.

Annotation

My thesis, called 'Bodily Injuries and their Compensation according to the New Civil Code', deals with the issue of compensation of damage to health in connection with objective and subjective liability for damage, or more precisely, for bodily harm from the parties liable. With regard to the radical change in the relevant legislation, the theses devotes itself to bodily harm and death compensation from the viewpoint of effective legal provisions according to the new Civil Code, i. e. from the point of view the legal regulations in force as of 1st January 2014. The issues of liability for damage, specifically compensation of bodily injuries has of late been undergoing stormy debates amongst the experts, particularly among authorities in the field of law, medicine and insurance. The thesis sets itself the task of providing a comprehensive view of the bodily harm compensation both from the historical point of view as well as the viewpoint of present theory and practice. Taking into consideration the complexity of the given issues and disunity of relevant subjects in applying procedures of determining the amount of compensation, the practical part of my thesis deals with actual cases and procedures in a way to show conformity or divergence of the theory and practice.

Keywords

Bodily injury, Civil Code, damage, high court, insurance company, liability Ministerial Decree, methodics, pain, permanent accidental disability, Supreme Court.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU OBECNĚ.....	10
2 POJETÍ ŠKODY A JEJÍ NÁHRADA	11
3 ÚPRAVA ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU PODLE STARÉHO OZ	12
4 URČENÍ VÝŠE ŠKODY PODLE STARÉHO OZ.....	14
5 NÁHRADA ŠKODY NA ZDRAVÍ.....	16
6 AKTUÁLNÍ TRENDY A VÝVOJ ŠKOD NA ZDRAVÍ	18
6.1 Rezervy na pojistná plnění.....	18
6.2 Statistiky a role pojišťoven.....	19
6.3 Vliv nového občanského zákoníku na proplácení škod.....	22
7 VYHLÁŠKA MF O ODŠKODĚNÍ BOLESTI A ZSU.....	24
8 NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	25
8.1 Úprava odpovědnosti za škodu podle nového OZ	25
8.2 Metodika zpracovaná Nejvyšším soudem	25
8.2.1 Role NS při tvorbě metodiky	25
8.2.2 SW podpora výpočtu výše újmy.....	27
9 NOVÝ OZ A URČENÍ VÝŠE NÁHRADY ŠKODY.....	29
10 NAŘÍZENÍ VLÁDY – ÚJMA V PRÁVU PRACOVNÍM	31
10.1 Dosavadní koncepce náhrady újmy na zdraví.....	33
10.2 Problémy v aplikaci nového nařízení do praxe	34
10.3 Země EU a škoda z provozu vozidla	38
10.4 Rozhodovací praxe soudů v rámci EU.....	39
10.5 Náhrada škody v Rakousku	40
11 PŘÍKLADY NÁHRADY ŠKODY PODLE NOVÉHO OZ	41
11.1 Bolestné	41
11.2 Ztížení společenského uplatnění	41
11.3 Náhrada za smrt osoby blízké.....	46
11.4 Náklady spojené s péčí o zdraví	47
11.5 Další podoby nemajetkové újmy	47

12	VÝZNAM KOMUNIKACE A VNÍMÁNÍ ÚJMY.....	50
12.1	Komunikace zdravotníků a vliv na další vývoj následků.....	50
12.2	Rozlišení Gender při odškodnění	50
12.3	Škoda na zdraví a vliv na lidskou psychiku.....	51
12.4	Pohled na důstojnost člověka očima filozofů	56
13	METODIKA POHLEDEM ZÚČASTNĚNÝCH SUBJEKTŮ	57
13.1	Újma pohledem ošetřujících lékařů.....	57
13.2	Újma na zdraví pohledem soudce	58
13.3	Odškodňování újmy na zdraví pohledem do minulosti	60
13.4	Zásady proporcionality	61
13.5	Co lze očekávat od soudní praxe	63
13.6	Újma na zdraví pohledem pojišťovny	65
	PRAKTICKÁ ČÁST	67
14	KONKRÉTNÍ NEMAJETKOVÁ ÚJMA POHLEDEM SOUDŮ	67
14.1	Újma na zdraví v praxi konkrétní pojišťovny.....	73
	ZÁVĚR	79
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	80
	SEZNAM ZKRATEK	82
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	83

ÚVOD

Diplomová práce se věnuje zásadní změně v odškodňování újmy na zdraví související se změnou občanského zákoníku, kdy se již nepoužívá metodika výpočtu výše odškodnění prostřednictvím tzv. odškodňovací vyhlášky a do praxe vstupují nové pojmy, jako např. pravidlo slušnosti a zásada proporcionality.

Autor práce se mj. zaměřil na srovnání právní úpravy před novelou občanského zákoníku k 1. 1. 2014, se současnou podobou právní úpravy a část této práce provede srovnání metodiky stanovení náhrady škody dle zrušeného předpisu, tzv. úhradové vyhlášky, se stávající úpravou. Dalším tématem, které autor popíše a okomentuje, je mj. dopad novely občanského zákoníku na praxi advokátních kanceláří v kontextu s uplatněním práva na náhradu škody na zdraví, ke kterému došlo v důsledku protiprávního jednání třetí osoby. Vyjma přímých účastníků (poškozených) je sekundární obětí každý, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit a mj. i pro tyto osoby se významně rozšířila možnost uplatnění náhrady imateriální škody dle zásad nového občanského zákoníku.

Téma autor zvolil mj. i s ohledem na své působení v minulém zaměstnání, kde v pozici vedoucího oddělení likvidace škod zajišťoval implementaci metodiky odškodnění újmy na zdraví dle nového občanského zákoníku. Tato implementace s sebou nesla i plánování poměrně zásadních úprav v organizačních strukturách oddělení likvidace škod na zdraví, kdy se jako účelné až nezbytné jevílo využití know-how ze zahraničí, konkrétně založení nových pozic tzv. negociátorů tj. osob, pověřených vyjednáváním s poškozenými a vybavených pro jednání po stránce odborné, ale i obchodní resp. se znalostí taktiky vyjednávání.

Nová metodika odškodnění újmy na zdraví umožní, aby podobné případy odškodňovaly soudy po celé republice srovnatelně. Nutno však zmínit, že metodika není obecně závazná a má jen doporučující charakter, kdy je vždy nezbytné zohlednit konkrétní okolnosti případu. Přes svou nezávaznost a nedostatek právní vynutitelnosti však byla metodika očekávána nejenom soudy, ale také pojišťovny a advokáty.

Cílem práce je mj. dát odpověď na otázky, zdali je odškodnění újmy na zdraví dle zásad nového občanského zákoníku spravedlivé a z pohledu metodiky, doporučené Nejvyšším soudem, v soudní praxi jednotně uplatňované.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU OBECNĚ

V oblasti subjektivní odpovědnosti za škodu pracujeme s pojmem poškozený a viník, kdy je škoda vnímána jako důsledek porušení právní povinnosti jedné osoby (viníka) a s tím související škodu na zdraví způsobenou druhé osobě (poškozenému). Jednající subjekt musí být odpovědný za své činy a ručí za důsledky svého chování. Odpovědnost za škodu je pak právním institutem, kterým právo reaguje na takovéto jednání subjektů, mající ve výsledku vliv na vznik majetkové nebo nemajetkové újmy. Smyslem je zjednání nápravy a odstranění důsledků, které nastaly způsobením škody. Mezi předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu patří následující:

- a) Protiprávní úkon, případně nesprávný úřední postup
- b) Újma nebo škoda jako důsledek ad a)
- c) Příčinná souvislost mezi a) a b)
- d) Zpravidla i zavinění buď ve formě úmyslu, nebo nedbalosti
- e) Způsobilý subjekt

Při splnění výše uvedených předpokladů dochází k naplnění odpovědnostního vztahu jako zvláštního druhu závazkového práva. Ne vždy musí být zavinění nebo úmysl podmínkou odpovědnosti za škodu, ale v občanském právu hraje důležitou úlohu odpovědnost za škodu založená zejména na principu zavinění, což je princip subjektivní odpovědnosti. V některých závažných případech může občanské právo spojit odpovědnost za škodu i s prvkem objektivní povahy, kdy není zavinění vyžadováno. Jedná se o menšinové případy, zpravidla upravené vlastním zákonem a sledující záměr zvýšené ochrany slabší strany, případně mírní důsledky událostí s vysokou mírou rizika. Jako příklad lze uvést povinně smluvní pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, které využívá prvky objektivní odpovědnosti, tj. odpovědnosti bez ohledu na zavinění a to v případě provozu vozidla, což je považováno za zvláště rizikovou činnost. Proto např. škody způsobené bez zavinění řidiče, jako např. kámen, vymrštěný od kola vozu nebo nečekaná technická závada s následnou dopravní nehodou, mají za následek právo poškozeného na odškodnění vzniklé újmy.

2 POJETÍ ŠKODY A JEJÍ NÁHRADA

Při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.¹ Škoda se dělí na:

- škodu na věcech tzv. věcnou škodu
- škodu na zdraví – v NOZ se setkáváme s pojmem újma na zdraví
- nemajetkovou satisfakci, zejména při porušení osobnostních práv.

Při věcné škodě se rozeznává

- škoda skutečná – zmenšení majetku
- ušlý zisk – nezvětšení majetku.

Pojem škoda je obecně definován tak, že jde o majetkovou újmu, která nastala v majetkové sféře poškozeného, objektivně existuje a lze ji vyjádřit penězi. Pokud takto definovaná majetková újma nevznikne, nevznikne poté ani odpovědnost za škodu dle občanského práva. Rozdíly nastávají, když chceme vyjádřit satisfakci neboli odškodnění za nemajetkovou újmu, na kterou sice již částečně myslel minulý občanský zákoník ve své právní úpravě tím, že přiznával jednorázové odškodnění pozůstalým, ale tomuto odškodnění je v novém občanském zákoníku, v souladu s angloamerickým právem, přisouzen nový rozměr. Dochází tak k propojení tzv. nominální škody, kde je v určitých případech přesně definována náhrada, jakožto určitá symbolická peněžitá částka pro poškozeného, přestože žádná reálná škoda nevznikla. Uvedené souvisí zejména s odškodněním útrap pozůstalých nebo svědků dramatické události a to například v případě prokázaného poškození zdraví, kdy má poškozený (např. svědek dopravní nehody s usmrcením) nárok na odškodnění za následné diagnostikování a za to, že s ním bylo terapeuticky pracováno. O tom, že by poškozenému měla náležet určitá naturální satisfakce nejenom v oblasti škody skutečné neboli majetkové, ale i v oblasti škody nemajetkové (duševních útrap), lze sotva pochybovat. Takovéto odškodnění rozhodně není v rozporu se smyslem spravedlnosti, ale značné nejasnosti mohou vzniknout zejména v abstraktních a často objektivně neprokazatelných nárocích tohoto typu újmy.

¹ ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka 26. 3. 2012*. Ostrava: Sagit, 2012, ÚZ, s. 279. ISBN 978-80-7208-920-8.

3 ÚPRAVA ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU PODLE STARÉHO OZ

Odpovědnost a náhrada za škodu na zdraví, která má být předmětem této práce, byla ve starém OZ upravena v § 420 jako odpovědnost za škodu, způsobenou porušením právní povinnosti. Jedná se o obecné ustanovení odpovědnosti za škodu fyzických i právnických osob a popisuje základní právní předpis pro náhradu škody resp. pro stanovení právního základu nároku poškozených.

Odpovědnost za škodu může být odpovědností objektivní nebo subjektivní s tím, že ke vzniku subjektivní odpovědnosti za škodu musí být splněny základní předpoklady, kterými jsou: *porušení právní povinnosti, vznik škody a příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody*².

Základním rozdílem mezi objektivní a subjektivní odpovědností je porušení právní povinnosti, které v případě objektivní odpovědnosti není vyžadováno. Rozdíl mezi objektivní a subjektivní odpovědností je zde zmíněna jako poměrně zajímavá skutečnost, související se zaměřením práce na náhradu škody v souvislosti s provozem vozidla, kdy porušení právní povinnosti můžeme vidět v chování, které je v rozporu se stanoveným právem nebo v jeho obcházení. Ten, kdo se po právu měl chovat určitým způsobem a choval se jinak, nechoval se, tak jak měl. Zde je ovšem na místě otázka: „jakou právní povinnost porušil řidič vozidla, od jehož kol odlétl kámen a rozbil čelní sklo vozidla jedoucího za ním?“ Odpověď nacházíme v § 427 starého OZ, který uvádí, cituji: *„Fyzické a právnické osoby provozující dopravu odpovídají za škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu.*³ Úprava odpovědnosti za škody způsobenou provozem dopravních prostředků je pojata tak, že je kladen zvýšený důraz na intenzivní ochranu poškozených. Lze dovést, že tato zvýšená ochrana je uplatněna zejména s ohledem na povahu tohoto provozu, který sebou nese velkou míru rizika a také postupně nabývá většího rozsahu (zvláštní povaha provozu).

Příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody je předpoklad objektivního charakteru vzniku škody. Je vždy dána a vyžadována v

² FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář I. Díl* (§1 až 487). 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009. s. 661. ISBN 978-80-7357-395-9.

³ *Občanský zákoník: a související předpisy*: podle stavu k 1. 9. 2006. Ostrava: Sagit, 2006, ÚZ, s. 34. ISBN 80-7208-575-1.

případech, kdy vzniká v důsledku porušení právního ustanovení nepříznivý výsledek a to nejen v případě náhrady škody, ale i z odpovědnosti za vady a za porušení osobnostních práv. V rámci zjišťování příčinné souvislosti je nutné sledovat ty příčiny a následky, které jsou podstatné pro odpovědnost za škodu. Pro stanovení příčinné souvislosti má význam okamžik, ke kterému se předvídatelnost váže a hodnotí. Problematika příčinné souvislosti je řešena často v případech, kdy se jedná o škody způsobené provozem motorového vozidla, tzv. míra účasti.

4 URČENÍ VÝŠE ŠKODY PODLE STARÉHO OZ

Pokud jde o újmy nemajetkové povahy, odškodňovaly se bolesti a ztížení společenského uplatnění podle vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění vyhlášky č. 50/2003 Sb., s účinností od 1. 1. 2002. Do tohoto dne platila vyhláška č. 32/1965 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších novel.

Náhrada škody na zdraví je vyjadřována výhradně v penězích a žádné jiné její podoby nepřipadají v úvahu s tím, že je nutné vzít v úvahu, zda došlo „jen“ k újmě na zdraví či k usmrcení. Náhrada je poskytována jednorázově a to v podobě bolestného, náhrady za ztížení společenského uplatnění a za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti. Ztráta na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo náhrada nákladů na výživu pozůstalých je vyplácena jako renta, ale novelou občanského zákoníku byla umožněna tzv. kapitalizace renty, tj. na základě písemné dohody mezi škůdcem a poškozeným resp. pojišťovnou a poškozeným jednorázově vyrovnat i budoucí nároky v podobě opakující se platby. Za bolest je považováno způsobené poškození na zdraví, které je odstraňováno řádně stanovenou léčbou a za ztížení společenského uplatnění je brán stav, kdy následky škody na zdraví jsou trvalého charakteru a mají prokazatelný nepříznivý vliv na společenské či životní uplatnění poškozeného. Přesto, že se jím nebudu detailně zabývat, uvádím níže další výčet nároků, náležejících při újmě na zdraví nebo životě a vzniká poškozenému, příp. oprávněné osobě, taxativně vymezený komplex práv na její náhradu resp. na její zmírnění. Jde o právo na:

- jednorázové odškodnění pozůstalým,
- ušlý zisk,
- ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti,
- ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti,
- ztrátu na důchodu,
- účelně vynaložené náklady spojené s léčením,
- věcnou škodu,
- náhradu vynaložených přiměřených nákladů spojených s pohřbem,
- náhradu nákladů na výživu pozůstalých.

U každého nároku je vždy třeba přihlídnout k míře spoluzavinění poškozeného na vzniku a rozsahu škody jemu vzniklé a v tomto smyslu také ve všech dílčích nárocích poškozeného toto spoluzavinění stejnou měrou zohlednit.

Odškodnění při škodě na zdraví, spočívající ve ztížení společenského uplatnění a bolestném, nebo jednorázové odškodnění pozůstalým za usmrcení, bylo uvedeno v § 444 občanského zákoníku. Jednalo se však o obecné znění s tím, že konkrétní výše odškodnění byla stanovena v souladu s vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., která stanovuje výši, do které lze náhradu za bolest či ztížení společenského uplatnění poskytnout.

Pro vysvětlení použiji ustálené výklady jednotlivých případů, kdy se za bolestné považuje tělesné a duševní strádání způsobené osobě, která škodu utrpěla a za ztížení společenského uplatnění se považují takové následky škod na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména uspokojování jeho životních a dalších společenských potřeb, včetně výkonu povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a dále například možnosti realizovat se v kulturním, rodinném, sportovním životě. Při náhradě škody za ztížení společenského uplatnění je nutno přihlížet k možnostem poškozeného před vznikem škody na zdraví a po jejím vzniku.

Dále bylo ve starém OZ ustanovení § 444, konkrétně odst. 3, které upravovalo náhradu jednorázového odškodnění pozůstalých, která vznikla v souvislosti s usmrcením fyzické osoby a to v konkrétních paušálních částkách. Každému manželovi, dítěti i rodiči náležela paušální jednorázová částka odškodnění ve výši 240 000 Kč, dále pak každému rodiči dosud nenarozeného počatého dítěte částka 85 000 Kč a každému sourozenci zesnulého částka ve výši 175 000 Kč. Osoba blízká, která žila s usmrceným ve společné domácnosti, měla nárok na jednorázové odškodnění ve výši 240 000 Kč⁴. V běžné praxi nebyly nároky na náhradu škody rozšiřovány a zpravidla se vycházelo z právně definovaných nároků.

⁴ FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář I. Díl* (§1 až 487). 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009, s. 661. ISBN 978-80-7357-395-9.

5 NÁHRADA ŠKODY NA ZDRAVÍ

Úvodem je třeba rozlišit, v jakém případě hovoříme o odškodnění škody (nově újmy) na zdraví z pohledu občanského zákoníku a v jakém případě hovoříme o plnění za úraz nebo trvalé následky úrazu, hrazené smluvní pojišťovnou z titulu vlastního (sjednaného) smluvního úrazového pojištění, tj. odškodnění úrazů, které zpravidla způsobíme sami sobě.

Obrázek 1: Vývoj závažných škod na zdraví a usmrcení při dopravních nehodách

Zdroj: Zdroj⁵

Vzhledem ke složitosti problematiky odpovědnosti za škodu se ve své práci budu věnovat pouze základnímu ujednání k odpovědnosti za škodu. Jak je výše uvedeno, rozlišujeme náhradu škody, kterou si poškozený způsobil zpravidla sám a kde se odškodnění (plnění) odvíjí od smluvního ujednání pojistné smlouvy úrazového pojištění a částek smluvně sjednaných s pojistitelem. V těchto případech hovoříme zpravidla o procentním ohodnocení úrazu dle tabulek pojistitele, které jsou součástí smluvního ujednání a pojistných částkách, které si lze s pojistitelem individuálně dojednat. Náhrada škody je pak stanovena jako příslušné procento odpovídající závažnosti úrazu

⁵ Zdroj: Česká kancelář pojistitelů, [cit. 2015-09-18] r. 2015. Seminář ze dne 17. – 18. 9. 2015 „Trendy vývoje škod na zdraví“ [CD-ROM]. Praha

ze smluvně dohodnuté pojistné částky. Ve většině případů se drobné úrazy odškodňují procentem za tzv. dobu nezbytného léčení a závažné úrazy s trvalými následky procentem z pojistné částky nebo limitu plnění za trvalé následky úrazu. S ohledem na své profesní zaměření (odškodnění při dopravních nehodách) se budu blíže věnovat oblasti nejčastějšího výskytu škod na zdraví a v úvodu uvádím trend ve vývoji závažných škod na zdraví a usmrcení při dopravních nehodách (Obrázek 1).

Nová právní úprava je v otázce odpovědnosti za škodu prakticky totožná s úpravou dle starého OZ, kdy je základem obecná odpovědnost za protiprávní jednání, vznik újmy a příčinná souvislost mezi odpovědností resp. skutkem, jehož následkem je újma a újmou samotnou.

6 AKTUÁLNÍ TRENDY A VÝVOJ ŠKOD NA ZDRAVÍ

K aktuálním statistikám a trendům ve vývoji škod na zdraví neexistují žádné souhrnné informace, které by zahrnovaly škody na zdraví před jednotlivé obory lidské činnosti (např. pracovní úrazy, škody na zdraví způsobené úmyslným jednáním, škody na zdraví plynoucí z dopravních nehod a jiných typů odpovědností apod.). Autor práce proto „nahlédl“ do jednotlivých odvětví s cílem zjistit, ve které oblasti lidské činnosti jsou tyto škody na zdraví nejlépe popsány a statisticky zachyceny. Šetřením autor práce dochází k závěru, že nejlépe je situace zpracovaná v oblasti pojišťovnictví, konkrétně u škody na zdraví nastalých k tíži tzv. „povinného ručení“, tj. povinně smluvního pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Sumarizace statistik jednotlivých pojistitelů je zajišťována prostřednictvím České kanceláře pojistitelů a pojistitelé jsou povinni statistiky předávat v pravidelných časových obdobích a v konkrétní formě (předepsaná datová věta). ČKP jednotlivé výsledky od pojistitelů sumarizuje, vytváří souhrnné statistiky, predikuje z nich další vývoje v dané oblasti a v neposlední řadě tyto statistiky vč. dalších doporučení prezentuje zástupcům pojišťoven na pravidelných setkáních. Záznamy pojišťoven obsahují nejenom základní informace o počtech dopravních nehod, ale zejména částky poskytnuté jako náhrady za újmu poškozených osob.

6.1 Rezervy na pojistná plnění

Vzhledem k tomu, že se autor bude v této části práce zabývat související statistikou pojišťoven, považuje za vhodné zmínit základní pojem z oboru pojišťovnictví týkající se odhadovaných nákladů na pojistné plnění v našem případě na plnění související s uplatněnými i očekávanými náklady na pojistné plnění. Tímto pojmem je rezerva na pojistné plnění. Rezerva je odhadem celkových nákladů na pojistná plnění, vyplývající z rozsahů škodních událostí vzniklých v rámci určitého účetního období. Pro určení rezervy není podstatné, zda pojistné události byly nebo nebyly uplatněny/nahlášeny. U evidovaných případů může být odhad plnění snížen o již částečně vyplacené plnění (zálohy nebo částečná plnění) a naopak navýšen o související interní a externí náklady na likvidaci pojistných událostí, případně o později uplatněné nároky. Tyto rezervy

mohou být dvou typů – jeden typ představují náklady na pojistné události, které byly nahlášeny ke konci účetního období a u nichž dosud nebyla dokončeno šetření a druhý typ rezerv vyplývá z nákladů na pojistné události, které nastaly v rámci konkrétního účetního období, ale dosud nebyly nahlášeny. První typ se nazývá rezervou RBNS (Reported But Not Settled) a druhý typ je rezerva IBNR (Incurred But Not Reported). V případech plnění formou pravidelných splátek (např. důchod nebo renta), je rezerva tvořena prostřednictvím pojistně-matematických metod a zásad s predikcí vývoje mj. inflace, průměrného věku dožití apod.

6.2 Statistiky a role pojišťoven

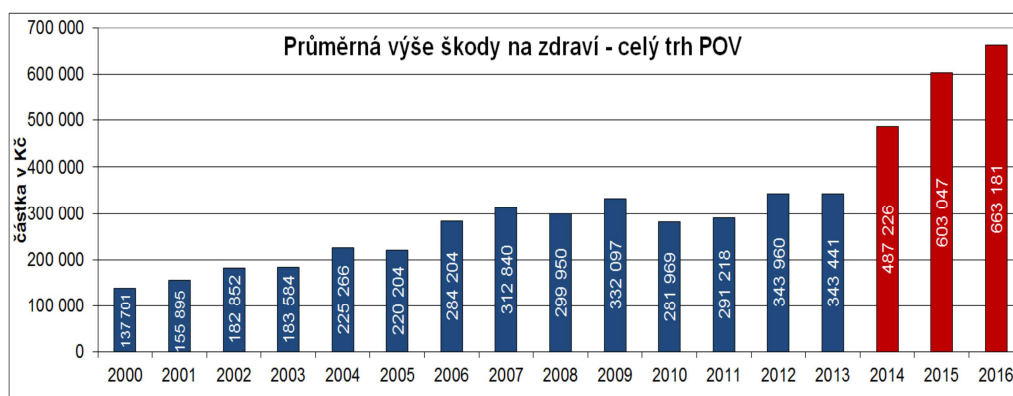
Jak již bylo uvedeno, nejsou škody z pojistných událostí jedinou oblastí, ve které dochází k újmě na zdraví, ale jedná se o oblast s poměrně dobře propracovanou metodikou odškodnění a zejména s nejlepší evidencí pro účely statistických vyhodnocení. Zejména z tohoto důvodu se autor práce zaměřil na specifický segment újmy na zdraví vyplývající z pojistných událostí.

Vývoj průměrné škody na zdraví po NOZ

Predikce vývoje průměrné škody na zdraví v roce 2014 byla odlišná od reálné situace, kdy statistiky pojistitelů vykazují pokles z odhadované průměrné škody 600.000 Kč na skutečnou průměrnou cenu 488.000 Kč. Nicméně vývoj v roce 2015 a 2016 vykazuje v prvotních odhadech průměrnou škodu na zdraví přes 600.000 Kč. V celkovém vyčíslení nákladů na pojistná plnění z titulu povinně smluvního pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla (zkráceně „POV“) činí očekávaný podíl závazků na škody na zdraví ke všem závazkům (zejména škody na movitých věcech) celkem 42%, zatímco v 2014 činil podíl škod na zdraví „pouze“ 39%. Na níže uvedeném grafu je uveden celkový vývoj průměrné výše škody na zdraví za celý trh POV od roku 2000. Uvedení průměrné škody v rámci této práce je vhodné s ohledem mj. i na skutečnost, že trendy v celkových náhradách pojistných plnění ovlivňuje i škodní frekvence, tj. statistický ukazatel poměru počtu škod v dané oblasti pojištění k počtu příslušných pojistných smluv.

Z předmětného grafu je zřejmá progresse výše průměrné škody na zdraví od roku 2014, tj. s účinností nového občanského zákoníku a nových pravidel pro odškodnění. Nemůže být pochyb o tom, že skokové zvýšení průměrné škody na zdraví souvisí s novelou občanského zákoníku a zároveň se nemůže jednat o důsledky soudních rozhodnutí – judikátů, na jejichž základu by pojišťovny začaly vyplácet navýšené částky. Jedná se tedy o „dobrovolné“ navýšení odškodnění reflektující novou právní úpravu a částečně i metodiku doporučenou Nejvyšším soudem.

Obrázek 2: Průměrná výše škody na zdraví - celý trh POV

Zdroj: Zdroj⁶

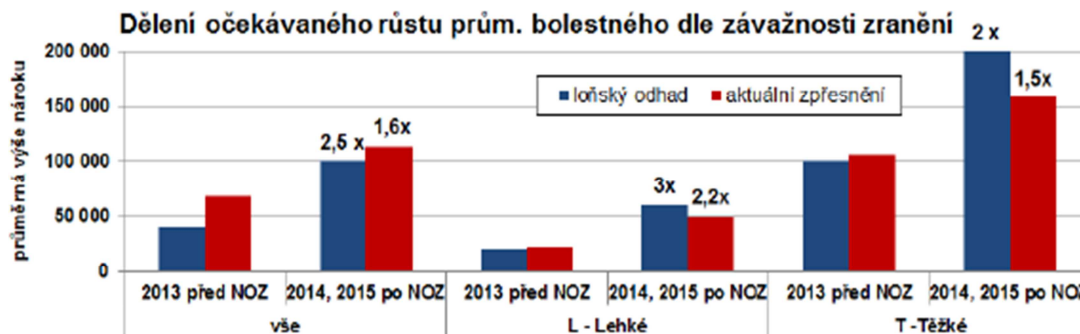
Vývoj odškodnění bolestného

Bolestné lze, pro účely stanovení výše odškodnění, považovat za nejjednodušší nárok imateriální újmy s rychlou likvidací a s minimální metodickou změnou v postupech pojišťoven. U bolestného nastává relativně vyšší nárůst u méně závažných zranění, oproti roku 2013 dochází v roce 2015 k navýšení 2,2x u lehkých a 1,5x u těžkých zranění.

Trend nárůstu pojistného plnění bude, v případech odškodnění bolestného, nesporně rostoucí a to nejenom s ohledem na navýšení v souvislosti s NOZ, ale i s očekávaným rozšířením velmi těžko prokazatelných nároků, konkrétně podvrtnutí krční páteře (whiplash), ke kterému dojde v důsledku prudkého pohybu hlavy, vyvolaného vnějším nárazem nebo nečekaným trhnutím těla.

⁶ Zdroj: Česká kancelář pojistitelů, [cit. 2015-09-18] r. 2015. Seminář ze dne 17. – 18. 9. 2015 „Trendy vývoje škod na zdraví“ [CD-ROM]. Praha

Obrázek 3: Dělení očekávaného růstu prům. bolestného dle závažnosti zranění

Zdroj: Zdroj⁷

Ztížení společenského uplatnění

Odhad průměrného odškodnění ztížení společenského uplatnění před účinností nového občanského zákoníku byl v průměru okolo 200 tis. Kč s tím, že očekávanou průměrnou výší tohoto odškodnění po účinnosti NOZ ve výši 500 tis. Kč není nutné upravovat, neboť vývoj ve škodním roku 2015 ukazuje na 425 tis. Kč za poškozeného.

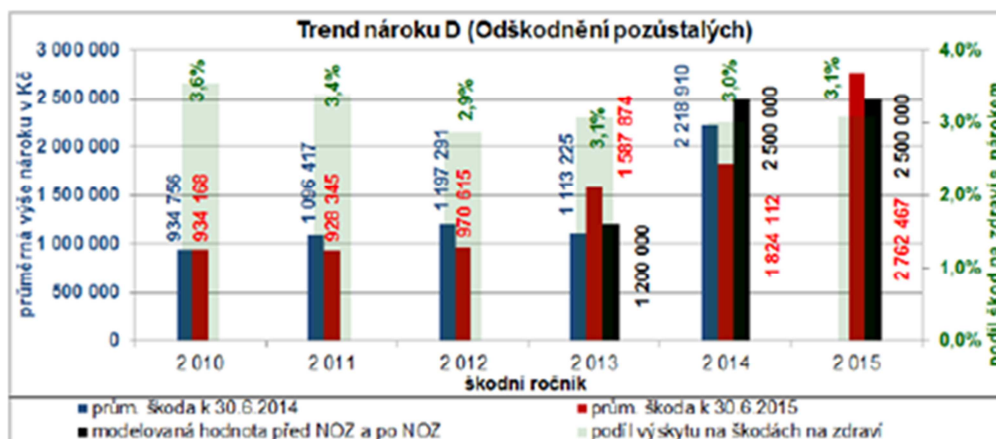
Vývoj v jednorázovém odškodnění pozůstalých

Původní průměrná výše odškodnění nároků pozůstalých před účinností nového občanského zákoníku byla 1,2 mil. Kč a ČKP vydala předpoklad navýšení tohoto nároku v roce 2015 na průměrnou hodnotu 2,2 mil. Kč, tzn. o necelých 50%. Trend ve vývoji tohoto typu nároku však ukazoval na skutečnost, že je původní odhad třeba přehodnotit a pro rok 2015 tak byla predikována hodnota průměrného odškodnění nároků pozůstalých na částku nejméně 2,5 mil. Kč. Přesto, že mírně klesá počet usmrcených o cca 3%, dochází k razantnímu nárůstu odškodnění nároků pozůstalých v případech dopravních nehod. Dramatický nárůst jednorázového odškodnění pozůstalých nenese známky stabilizace a je jednoznačně rostoucí.

Přesto, že v oblasti pracovních úrazů taktéž dochází k mírnému snižování počtu usmrcených, bude mít trend jednorázového odškodnění pozůstalých v oblasti účinnosti pracovního práva jistě stejnou rostoucí tendenci.

⁷ Zdroj: Česká kancelář pojistitelů, [cit. 2015-09-18] r. 2015. Seminář ze dne 17. – 18. 9. 2015 „Trendy vývoje škod na zdraví“ [CD-ROM]. Praha

Obrázek 4: Trend nároku odškodnění pozůstalých

Zdroj: Zdroj⁸

Ostatní nároky imateriální újmy rostou méně dramaticky. Například průměrný nárok nákladů léčení není nijak ovlivněn NOZ. Meziročně došlo k posunu průměrné výše nároku z 65 tis. Kč na 70 tis. Kč, kdy tento procentní rozdíl pokrývá standardní škodní inflace zdravotních škod. Výskyt nároku spočívajícím v úhradě nákladů léčení je evidován u naprosté většiny škod na zdraví a to přes 90%.

6.3 Vliv nového občanského zákoníku na proplácení škod

Zajímavá je z hlediska proplácení náhrady škod dle NOZ informace, že pojistitelé stabilně a v obvyklé době proplácejí pouze nároky na náklady léčení vynaložené zdravotní pojišťovnou, kdy tyto náklady novelizace OZ nijak nepostihla co do výše ani metodického výpočtu. Dále odškodnění bolestného probíhá v časových horizontech, které nový občanský zákoník nijak neovlivnil.

Dosud výrazně nižší počet vyplacených a uzavřených nároků je pak sledován u nároků za ztížení společenského uplatnění a jednorázová odškodnění pozůstalých. Tyto nároky jsou zjevně složitější a pojišťovny se aktuálně nechtějí dostat při svých výpočtech náhrady škody do přímého rozporu s metodikou Nejvyššího soudu a zároveň je stále neznámá soudní praxe odškodnění, kdy výsledky soudních sporů po účinnosti

⁸ Zdroj: Česká kancelář pojistitelů, [cit. 2015-09-18] r. 2015. Seminář ze dne 17. – 18. 9. 2015 „Trendy vývoje škod na zdraví“ [CD-ROM]. Praha

NOZ dosud nejsou. Právě toto oddalování plnění by však v budoucnu mohlo eskalovat v mnohem vyšší nároky poškozených.

„Výše nemajetkové újmy se už nepaušalizuje, ale je řešena případ od případu. Rozhoduje například věk pozůstalých a poškozených, doložení síly citového pouta a podobně,“ uvedl tiskový mluvčí ČSOB Pojišťovny Petr Milata.

Dle vyjádření Kooperativa pojišťovny představuje nejfrekventovanější nárok bolestné. Pokud jde o konkrétní zranění, pak nejčastější příčinou dopravních nehod je nedodržení bezpečnostní vzdálenosti a s tím související zranění v oblasti krční páteře a hlavy. *„Například podvrtnutí a natažení krční páteře bylo dříve odškodňováno základní částkou 2 400 Kč, dnes stejná diagnóza generuje odškodnění zhruba 7 500 Kč. Pohmoždění krční páteře pak vzrostlo z 3 000 Kč na zhruba 8 800 Kč,“* uvedl mluvčí Kooperativa pojišťovny Milan Káňa. Nárůst plnění lze očekávat i v případě ztížení společenského uplatnění. *„V současné době však evidujeme pouze minimum nahlášených případů vzhledem ke skutečnosti, že necelých deset měsíců účinnosti občanského zákoníku prozatím nepředstavuje dostatečnou dlouhou dobu pro stabilizaci zdravotního stavu u většiny zranění,“* dodal Káňa.⁹

⁹ NOZ: POJIŠŤOVNY VYPLÁCÍ VÍCE PENĚZ ZA ŠKODY NA ZDRAVÍ [online]. 2015 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <http://www.polletsro.cz/index.php/insia-aktuality/item/11-pojistovny-vyplaci-vice-penez-za-skody-na-zdravi>

7 VYHLÁŠKA MF O ODŠKODĚNÍ BOLESTI A ZSU

Ministerstvo zdravotnictví dne 30. listopadu roku 2001 vydalo Vyhlášku 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a tato vyhláška byla základním dokumentem pro výpočet náhrady škody podle § 444 občanského zákoníku.

Touto tzv. náhradovou vyhláškou bylo stanoveno bodové ohodnocení úrazů jako náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění, ke kterým došlo v důsledku pracovního úrazu, nemoci z povolání nebo v souvislosti s jinou škodou na zdraví. Bodové ohodnocení pak bylo přílohou právě této vyhlášky z 30. listopadu roku 2001, která zároveň stanovila hodnotu bodu na částku 120 Kč. Vynásobením bodového ohodnocení diagnózy úrazu dle vyhlášky částkou za bod pak byla stanovena výše odškodnění za bolestné a trvalé následky úrazu (ztížení společenského uplatnění) s tím, že přiřazení bodového ohodnocení lékařské diagnóze bylo vymezeno lékařskou zprávou nebo znaleckým posudkem. Tato vyhláška určovala výši náhrady nemajetkové újmy (bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění) pomocí standardizovaných výší peněžních plnění určených podle bodového ohodnocení příslušného ublížení na zdraví. Například zhmoždění lokte tak bylo ohodnoceno na 2.400 Kč, traumatická ruptura krční meziobratlové ploténky na 12.000 Kč a nitrolební poranění s bezvědomím delším než 7 dní na 48.000 Kč.

Bodové ohodnocení závisí na závažnosti a rozsahu škody na zdraví, jaký je její vývoj do dalšího období a jaký bude stanoven samotný vývoj průběhu léčení. Podle ustáleného vyjádření soudů se nelze soustředit a brát v potaz pouze újmu osobní, tedy rovinu fyzického a duševního zdraví, ale je nutné vzít na vědomí také újmu na svobodě a důstojnosti. Podle § 7 vyhlášky, výše odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění záleží na posouzení samotného lékaře a znalce. Za dobu platnosti vyhlášky můžeme zmínit mnoho kritik tohoto bodového systému, mezi které patří označení systému jako nedůstojným, odporujícím principům demokracie, jehož konstrukce je založena mj. na diskriminaci podle věku a pro vyšší odškodnění úrazu je nutné se obrátit na soud. Soudci mohou zvýšit odškodnění pouze ve zvlášť výjimečných případech, například při těžkých zraněních důsledkem havárie, kdy právě na základě soudního rozhodnutí soud přizná násobky hodnocení lékaře nebo znalce. Lékařský posudek se vydává, jakmile je zdravotní stav poškozeného stálý, pevný a tak posudek může být komplexně posouzen jak ze stránky tělesného ale i duševního strádání.

8 NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Novela občanského zákoníku byla připravována 10 let a jejím cílem bylo ukotvení soukromého práva v České republice. Nový občanský zákoník se zabývá právem občanským a je rozdělen do pěti částí o 17 hlavách. Obsahuje až na výjimky úpravu veškerých soukromoprávních vztahů v rámci jednoho kodexu. Nový občanský zákoník vstoupil v účinnost dne 1. ledna 2014 a poměrně zásadně předefinoval české soukromé právo tím, že nahradil předchozí československý občanský zákoník z roku 1964 a nahradil i další zákony.

Novela zákoníku má pět částí, uspořádaných do systematických celků, a jeho snahou je mj. úprava a zpřesnění pravidel, která tehdejší soukromé právo neřešilo, nebo je upravovalo velmi stroze. Kodex upravuje 3 základní okruhy, řeší především rodinu, vlastnictví a smlouvy. Je z něj zřejmý důraz na přednost osobnostních práv před majetkovými vztahy a dává více prostoru k dosažení vzájemné dohody stran.

8.1 Úprava odpovědnosti za škodu podle nového OZ

Nový občanský zákoník uvádí, že nelze-li výši náhrady přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud. Soud, je však brán, jako poslední instancí v případech, kdy dohoda zúčastněných subjektů není možné a je třeba vyšší autority k nalezení konsenzu nebo kompromisu, případně „pravdy“ na jedné ze stran sporu. Nový občanský zákoník je určitým posunem mj. ve vnímání spravedlnosti v oblasti občanských práv z pohledu odškodnění újmy nastalé v důsledku jednání určitých subjektů. Z pohledu odčinění újmy je škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost uloženou mu zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného tím, kdo je povinen nahradit poškozenému újmu, kterou svým jednáním způsobil.

8.2 Metodika zpracovaná Nejvyšším soudem

8.2.1 Role NS při tvorbě metodiky

Vzhledem k potřebě stanovit určitá pravidla a rámec pro odškodnění újem na zdraví, zpracoval Nejvyšší soud metodiku k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a

ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku) s tím, že tuto vzalo občanskoprávní a obchodní kolegium dne 12. 3. 2014 na vědomí.

Ustanovení § 2958 o. z. zakládá odškodnění nemajetkových újem na zdraví, resp. na určení výše náhrady na zásadách slušnosti, cituji: „*Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*“¹⁰

V souvislosti s tím byla k 1. 1. 2014 zrušena vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Pravdou je, že pojem „zásady slušnosti“ není v českém právu pojmem zavedeným a v zásadě vnáší nový pohled na stanovení výše odškodnění, který staví hranice finanční náhrady daleko od sebe. Autor práce rozhodně nechce o tomto pojmu polemizovat nebo jej jinak hodnotit, pravdou však zůstává, že právě tento pojem vnesl nejistotu a neurčitost o postupech podle nové právní úpravy a vyvolal tak potřebu vytvoření metodické pomůcky pro sjednocení rozhodování ve věcech odškodnění nemajetkové újmy, konkrétně újmy na zdraví. Jednotný a správný výklad takové úpravy, která postrádá jakákoliv bližší kritéria pro stanovení výše náhrady, vyžaduje podrobnější konkretizaci a nastavení základních východisek tak, aby soudní praxe byla ve výsledku sjednocená, vzájemně měřitelná a zejména přinášela předvídatelná rozhodnutí (srov. požadavek § 13 o. z. na kompaktnost judikatury). Za tímto účelem vypracoval Nejvyšší soud ve spolupráci se Společností medicínského práva, zástupci pojistitelů a dalších právnických a lékařských profesí Metodiku k odškodňování nemajetkových újem podle § 2958 o. z. Jde o materiál, který staví na principech a metodách, které byly v době od listopadu 2012 do března 2014 projednávány s širší právníkou veřejností, a jehož odborným základem je komplexní medicínsky pojatá klasifikace újem na zdraví, vystihující rozdíly v závažnosti poškození a s tím související náhrady za bolest a za ztížení společenského uplatnění. Praktické uplatnění metodiky odškodnění však vyžaduje dostatečně objektivní a komplexní skutkové zjištění stavu poškozeného, doplněné o odborné lékařské hodnocení tak, aby pro rozhodnutí soudu byl zajištěn dostatečně podrobný, strukturovaný a pochopitelný

¹⁰ ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka* 26. 3. 2012. Ostrava: Sagit, 2012, ÚZ, s. 278. ISBN 978-80-7208-920-8.

podklad, umožňující dosáhnout přiměřených proporcí mezi jednotlivými typy újem při současném zachování prostoru pro zohlednění individuálních okolností na straně poškozeného. Metodika Nejvyššího soudu nemá a nemůže mít závazný charakter, je však pomůckou k výkladu a naplnění pojmu zásady slušnosti ve smyslu § 2958 o. z. Nejvyšší soud pak doporučuje soudům nižších stupňů, aby ji při rozhodování ve sporech o náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 o. z. využívaly, a aby v rozhodnutích odůvodnily svůj postup podle pravidel uvedených v této metodice. Pro odbornou, ale i širší veřejnost je text Metodiky přístupný od 14. 4. 2014 na internetových stránkách Nejvyššího soudu (www.nsoud.cz) a ten vyzývá soudce ke studiu Metodiky a k účasti soudců na školicích akcích. Zároveň NS žádá soudce o předávání zkušeností s praktickým využitím Metodiky tak, aby mohla být doplňována či zpřesňována. *Metodika Nejvyššího soudu sestává ze čtyř částí: A. Preambule (úvod, obecný výklad), B. Přehled bolesti (bodové hodnoty bolesti), C. Aktivity a Participace (část Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, ve verzi upravené pro účely hodnocení ztížení společenského uplatnění), D. Technická část (tvorba posudků a kvalifikace znalců).*¹¹

8.2.2 SW podpora výpočtu výše újmy

Společnost SW Lab, s.r.o. na základě metodiky a předaných algoritmů výpočtů připravila webovou aplikaci, která je umístěna na internetové doméně www.ztizeni.cz (dále jen Aplikace). Aplikace bude přístupná uživatelům na základě předaných certifikátů. Cílovými uživateli Aplikace jsou zejména soudci, soudní znalci, pojistitelé, advokáti, ale i další subjekty (např. odškodňované osoby nebo jejich zástupci). Aplikace pro výpočet nemajetkové újmy na zdraví. Aplikace slouží pro výpočet ztížení společenského uplatnění podle Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku). Pomocí interaktivních formulářů lze snadno provádět kompletní výpočet úhrady nemajetkové újmy na zdraví a to jak zadáváním základních stupňů ocenění pro výkon

¹¹ Zdroj: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Metodika

i kapacity, tak i přímým zadáváním procentuálních hodnot stanovených lékařem. Dále je možné zadávat korekční koeficient (pro nestandardní případy), atp.¹²

Aplikace nabízí:

- Ukládání jednotlivých případů ocenění se všemi potřebnými údaji,
- modifikaci případů,
- tisk ve formátu PDF,
- přehledový seznam uložených případů,
- prohlížení všech číselníků používaných k výpočtům a jejich export.

Obsah nabídky:

- Modul pro výpočet výše odškodnění na základě metodiky,
- prohlížení číselníků a jejich tisk do tiskových sestav,
- tiskový modul,
- možnost administrace systému.

Veškeré zpracovávané údaje jsou ukládány v centrálním datovém skladu, který je sdílen a zpřístupněn na základě příslušných uživatelských oprávnění pro soudce, soudní znalce a pracovníky komerčních subjektů (pojišťoven).

Obrázek 5: Datový sklad - nemajetková újma na zdraví

	Relativní váha	Stupeň oběti - Kapacita	Stupeň oběti - Výkon	% oběti lékařem - Kapacita	% oběti stanovená lékařem - Výkon	% oběti vypočtená	% oběti korigovaná vahou
D1 Účení se a aplikace znalosti	0,1111						
Obecné analytické ukazatele (D110-D129)							
D110 Pozorování	0,0625	3	2	30	37	33,50	0,23
D115 Naslouchání	0,0625	4	1	100	14,5	57,25	0,40
D120 Jméno účence vinními	0,0625	2		37		37,00	0,26
Zásadní učení (D130-D159)							
D130 Opakování	0,0625	3	2	72,5	37	54,75	0,38
D135 Opakování	0,0625	4	1	100	14,5	57,25	0,40
D140 Účení - čtení	0,0625	1	3	14,5	72,5	43,50	0,30
D145 Účení - psaní	0,0625	1	3	14,5	72,5	43,50	0,30
D150 Učit se podíkat	0,0625	4	2	100	37	68,50	0,48
D155 Získání dovednosti	0,0625	1	3	14,5	72,5	43,50	0,30
Aplikace znalosti (D160-D179)							
D160 Soustředění pozornosti	0,0625	1	3	14,5	72,5	43,50	0,30
D163 Analyzování	0,0625	2	3	37	72,5	54,75	0,38
D166 Čtení	0,0625	4	3	100	72,5	86,25	0,60
D170 Psaní	0,0625	3	4	72,5	100	86,25	0,60
D172 Počítání	0,0625	2	1	37	14,5	25,75	0,18
D175 Řešení problémů	0,0625	4	3	100	72,5	86,25	0,60
D179 Řešování	0,0625	1	1	14,5	14,5	14,50	0,10
D1 Celkem						5,81	2,81
D11 Celková hodnota	0,0952	1	1	14,5	14,5	14,50	0,10
D12 Celková hodnota	0,0952	4	3	100	14,5	86,25	0,60
D13 Celková hodnota	0,0952	5	1	35	14,5	52,25	0,36
D14 Celková hodnota	0,0952	3	4	157,5	100	109,50	0,78
D15 Celková hodnota	0,0952	4	3	100	14,5	86,25	0,60
D16 Celková hodnota	0,0952	5	3	35	14,5	52,25	0,36
D17 Celková hodnota	0,0952	1	3	14,5	14,5	14,50	0,10
D18 Celková hodnota	0,0952	1	3	14,5	14,5	14,50	0,10
D19 Celková hodnota	0,0952	4	3	100	14,5	86,25	0,60

Zdroj: Zdroj¹³

¹² Zdroj: http://www.ztizeni.cz/nabidkovy_letak.pdf

¹³ Prezentace f. SW Lab, s.r.o., - Informační systém pro „Ocenění odškodňování újem na zdraví – ztížení společenského uplatnění (ZSU)“ na http://www.ztizeni.cz/nabidkovy_letak.pdf

9 NOVÝ OZ A URČENÍ VÝŠE NÁHRADY ŠKODY

Výraznou změnou úpravy navrhované novely je právě zmiňovaná problematika náhrady škody na zdraví. Náhrada za poskytování péče při ublížení na zdraví poškozenému, vyplývá z Hlavy III – Závazky z deliktů a klíčovým paragrafem (jakým byl ve starém OZ § 444) je § 2956 který stanoví, že škůdce je povinen odčinit škodu i nemajetkovou újmu, kterou svým jednáním způsobil. Toto ustanovení dává škůdci za povinnost poškozenému poskytnout peněžitou náhradu, která plně uhradí bolestné, případně další nemajetkovou újmu a v případě nemožnosti získat lepší budoucnost a také úhradu za ztížení společenského uplatnění. Zákonný rámec pro poskytování náhrady ve vztahu ke škodám na zdraví, nikoliv však konkrétní výpočtový algoritmus nebo paušální náhradu, tvoří ustanovení § 2958 nového OZ. Podle tohoto ustanovení *„při ublížení na zdraví odčinit škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“*¹⁴ Přitom byla v závěrečných ustanovení § 3080 nového OZ zrušena vyhláška č. 440/2001 Sb., podle které byly odškodňovány bolesti a ztížení společenského uplatnění (viz. výše) s odůvodněním, že soudní praxe v rozhodování o odškodněních byla před 1. 1. 2014 závislá na moci výkonné, která dosud prostřednictvím právě pravidel, uvedených v této vyhlášce, nepřipustně limitovala soudy v možnosti přiznat vyšší náhradu škody zejména za závažné trvalé zdravotní následky.

Základní částka pro výpočet náhrady za snížení společenského uplatnění je 10.051.200 korun a konkrétní částku odškodnění soudy (nedojde-li k dohodě poškozeného s povinným subjektem) stanoví v procentech z tohoto základu podle složitého výpočtového mechanismu, který zohledňuje míru, v jaké zranění ovlivnilo schopnosti člověka a jak ovlivnilo možnosti jeho zapojení do nejrůznějších aktivit.

Náhradu za snížení společenského uplatnění je možné navýšit až na 20 milionů, např. v případech mladého člověka, kterému v důsledku úrazu dojde k narušení celého života nebo např. aktivního sportovce, do jehož sportovního vývoje byly (např. rodinou)

¹⁴ ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka 26. 3. 2012*. Ostrava: Sagit, 2012, ÚZ, s. 278. ISBN 978-80-7208-920-8.

vloženy nemalé finanční prostředky. Těchto zvýšených částek již dnes dosahují některá odškodnění a podle odborníků by sumy neměly být vyšší, aby úhrada odškodnění nebyla likvidační pro toho, kdo škodu způsobil.

V novele občanského zákoníku rovněž nenalezneme výčet pozůstalých osob a konkrétní výše částek, které jim mají být v případě usmrcení blízké osoby vyplaceny. Výši náhrady škody pozůstalým upravuje nový OZ jako „peněžitou náhradu plně vyvažující utrpení“ a rozšířil okruh osob, kterým vzniká právo na odškodnění. Nově spojil vznik tohoto práva nejen s usmrcením, ale také se zvláště závažným ublížením na zdraví.

V důvodové zprávě k občanskému zákoníku se uvádí, že je nutné poukázat na to, že rozhodnutí jednotlivého právního případu náleží jen soudci s tím, že zákonodárná ani výkonná moc nemá kompetenci nařizovat soudu, jak má případ rozhodnout.

10 NAŘÍZENÍ VLÁDY – ÚJMA V PRÁVU PRACOVNÍM

Přesto, že se autor práce zaměřil zejména na odškodnění újmy na zdraví v rámci občanského práva, je druhou velkou oblastí lidská činnost, která často využívá institut odškodnění nemajetkové újmy, resp. škodu na zdraví a touto oblastí jsou pracovněprávní vztahy. Dne 26. 10. 2015 bylo ve sbírce zákonů publikováno pod č. 276/2015 nařízení vlády, kterým se stanoví výše náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění a zároveň tímto dnem vstoupilo nařízení v účinnost.

Nařízení č. 276/2015 Sb. (dále jen „nařízení“) upravuje pravidla a zejména navyšuje výši odškodnění při stanovení výše újmy na zdraví související s náhradou za bolest a ztížení společenského uplatnění v důsledku pracovních úrazů a nemocí z povolání tzn., týká se oblasti pracovně právních vztahů. V této práci má uvedená oblast své nezastupitelné místo vzhledem k souvislosti s tématem práce, ale také pro srovnání určité dvoukolejnosti právní úpravy v otázkách odškodnění újmy na zdraví. Nemůže být sporu o tom, že bolestné a ztížení společenského uplatnění s sebou nesou zcela totožné útrapy poškozených a rozlišovat, zdali se jedná o následek činnosti v oblasti pracovněprávní nebo občanskoprávní je evidentně irelevantní. Přesto se chce autor práce v následující části zabývat Nařízením vlády č. 276/2015 Sb. a provést srovnání s aplikací metodiky odškodnění v právu občanském.

Vydání nařízení souvisí s § 271c zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, který stanovuje, že náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění se poskytuje zaměstnanci jednorázově, a to nejméně ve výši podle nařízení, které za tímto účelem vydá vláda.

Nové nařízení upravuje způsob odškodnění resp. hodnocení bolesti a ztížení společenského uplatnění, ke kterým došlo jako důsledek pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. Náhrada se poskytuje v penězích a náleží osobě, které újma na zdraví vznikla. Nařízení dále určuje náležitosti lékařského posudku, který je k rozsahu bolesti a ztíženého společenského uplatnění vypracován. Hodnocení intenzity bolesti a rozsahu ztížení společenského uplatnění jsou, v souladu s nařízením vlády, hodnoceny v bodech, kdy je hodnota jednoho bodu stanovena částkou 250 Kč. Celkovou výši odškodnění pak určuje násobek počtu bodů odpovídající jednotlivé diagnóze, uvedené v podrobné tabulce výčtu diagnóz dle závažnosti bolesti a rozsahu následků násoben částkou,

odpovídající jednomu bodu, tj. částkou 250 Kč. Výši náhrady škody osobě postižené újmou na zdraví tak určují podrobné tabulky obsažené v přílohách nařízení.

V praxi je nařízení uplatňováno tak, že příslušný lékař diagnostikující zranění nebo nemoc z povolání a tuto diagnózu dohledá jako příslušnou položku v příloze nařízení. V případě, že konkrétní diagnóza úrazu nebo nemoci z povolání v položkách přílohy chybí, přiřadí se diagnóza k položce, která je svou povahou, rozsahem, závažností a dopadem na bolest nejbližše srovnatelná. Stejný postup platí v případě určení náhrady za ztížení společenského uplatnění. Hodnota, uvedená v příslušných přílohách, může být ve vybraných případech snížena či zvýšena, k čemuž jsou stanovena přesná kritéria. Pro orientaci v možných důvodech snížení nebo zvýšení náhrady škody cituje autor ustanovení Nařízení vlády č. 276/2015 Sb., konkrétně § 4, odstavec (5): *Bodové ohodnocení ztížení společenského uplatnění způsobeného pracovním úrazem nebo nemocí z povolání stanovené pro jednotlivá poškození zdraví se sníží, pokud před vznikem poškození zdraví již existovalo ztížení společenského uplatnění způsobené změnami zdravotního stavu nesouvisejícími s poškozením zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, a to o 10 %, pokud předchozí změny byly lehkého rozsahu, o 20 %, pokud předchozí změny byly středního rozsahu, a o 30 %, pokud předchozí změny byly těžkého rozsahu.*¹⁵

V případech zvýšení bodového ohodnocení se využije § 6, odst. (1) *Bodové ohodnocení bolesti jednotlivých poškození zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání se zvýší, jestliže v příčinné souvislosti s poškozením zdraví došlo*

a) ke komplikacím, kterými se rozumí zejména infekce rány, zánět žil, trombóza, embolie, zánět plic a proleženina; s ohledem na rozsah a tíži komplikací se bodové ohodnocení při lehkých komplikacích zvýší nejvýše o 10 %, při středně těžkých komplikacích nejvýše o 30 % a při těžkých celkových komplikacích ohrožujících život nejvýše o 50 % bodového ohodnocení odpovídajícího poškození příslušného orgánu nebo orgánů anebo části těla nebo více částí těla,

b) k náročnému způsobu léčení, kterým se rozumí zejména dlouhodobá umělá plicní ventilace, dlouhodobá peritoneální dialýza, opakované hemodialýzy a opakované

¹⁵ Sběrka zákonů Česká republika. Břeclav: Moraviapress. ISSN 1211-1244. Dostupná z: http://www.epravo.cz/_dataPublic/sbirky/2015/sb0113-2015.pdf

převazy rozsáhlých popálenin; bodové ohodnocení se zvýší nejvýše o 50 % bodového ohodnocení odpovídajícího poškození zdraví příslušného orgánu nebo části těla.¹⁶

10.1 Dosavadní koncepce náhrady újmy na zdraví

Metodologie postupu stanovení náhrady škody se jeví jako logická a poměrně průkazná s tím, že tento princip odškodnění byl v českém právním řádu zaveden dlouhodobě a byla na něm postavena koncepce § 444 zákona č. 40/1964 Sb. OZ a s ním související „odškodňovací“ vyhlášky č. 440/2001Sb. Nicméně oba tyto předpisy pozbyly platnosti k 1. 1. 2014, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Právě zde se dostáváme do situace, kdy proti sobě stojí občanský zákoník a zákoník práce. Jak je výše uvedeno, byl s účinností nového občanského zákoníku zrušen nejenom samotný „starý občanský zákoník“, ale i vyhláška č. 440/2001 Sb. Jak již bylo v této práci několikrát zdůrazněno, mělo být zrušením „odškodňovací“ vyhlášky upuštěno od koncepce, v níž byl vodítkem pro stanovení odškodnění sazebník výše náhrad, navíc jako zákonná nebo dokonce podzákonná norma. Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku uvádí: „... je třeba hlavně poukázat, že rozhodnutí jednotlivého právního případu náleží jen soudci a zákonodárna moc, natož moc výkonná nemá v působnosti nařizovat soudu, jak má jednotlivý případ rozhodnout. Soukromý život je nekonečně variabilní a snaha po jeho nivelizaci v záležitostech tak navýsost individuálních jako jsou bolest, důsledky újmy na zdraví pro další budoucnost postiženého nebo ztráta blízkého člověka není důvodná.“¹⁷ Současná dikce občanského zákoníku tedy již nepočítá s právní úpravou způsobu odškodňování za bolest a ztížené společenské uplatnění a hlavní odpovědnost přenáší na dohodu stran sporu, případně na rozhodování nezávislé soudní moci.

Jako vodítko pro rozhodování soudů a překlenutí právní nejistoty do doby, než vznikne odpovídající soudní praxe v určení odpovídající výše náhrady vzniklé újmy na zdraví a pro případy mimosoudního vyrovnání byla Nejvyšším soudem, ve spolupráci

¹⁶ *Sbírka zákonů Česká republika*. Břeclav: Moraviapress. ISSN 1211-1244. Dostupná z: http://www.epravo.cz/_dataPublic/sbirky/2015/sb0113-2015.pdf

¹⁷ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, dostupná z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

se Společností medicínského práva, zástupci pojistitelů a dalších právnických a lékařských profesí, vytvořena Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (dále jen „metodika“). Této metodice se autor věnuje poměrně podrobně, proto není třeba popisovat detaily, nicméně je vhodné zdůraznit, že tato metodika neurčuje závazná pravidla, podle kterých by byly příslušné osoby povinny postupovat. Jedná se pouze o vodítko určující rámeček, z nějž je možné při určování výše škody jak v případech smírných tak i soudních, rozhodovat.

Stejně tak jako Nařízení vlády je i metodika Nejvyššího soudu v zásadě postavena na bodovém principu, kdy jeden bod v případě metodiky činí u náhrady bolesti 1 % průměrné hrubé nominální mzdy za předchozí kalendářní rok. V případě určení výše náhrady za ztížení společenského uplatnění, zavádí metodika systém stupňů obtíží a vychází z Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví vypracované Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Tato metodika řadí ztížení společenského uplatnění do několika stupňů, od lehké obtíže v rozsahu 0-4% až po obtíž úplnou v rozsahu 96-100%. Maximální náhrada škody za ztížení společenského uplatnění bez navýšení (při 100% ztížení společenského uplatnění) činí 400 násobek průměrné hrubé nominální mzdy za předchozí kalendářní rok. Metodika obsahuje také doporučení pro navýšení doporučených částek v odůvodněných případech s ohledem na okolnosti jednotlivých případů.

Metodika se ve své podstatě řídí tabulkami, ale souvislost mezi hodnotou bodu a průměrnou mzdou znamená pružnou reakci na případný růst inflace a je tedy flexibilnější než nařízení vlády, které je nezbytné pro každou změnu novelizovat. Navíc není metodika obecně závaznou normou a její úprava nebo změna ze strany soudů tak může být proveden prakticky kdykoliv, když si tuto odchylku nebo změnu okolnosti daného případu vyžádají a to nejenom pro mimosoudní vyřízení nároků, ale také pro soudní praxi, pro nezávislé rozhodování soudů.

10.2 Problémy v aplikaci nového nařízení do praxe

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že občanský zákoník a zákoník práce stojí v otázce náhrady újmy na zdraví proti sobě. Vzhledem k tomu, že právní úprava, obsažená v zákoníku práce, má postavení speciálního právního předpisu, použije se

přednostně. Pokud tedy dojde k újmě na zdraví v souvislosti s pracovním výkonem, bude tato újma hodnocena v souladu s ustanovením zákoníku práce, respektive v souladu s kritérii nařízení. Všechny ostatní případy pak budou nadále řešeny v souladu s ustanovením občanského zákoníku a tedy dle metodiky pro odškodnění doporučené Nejvyšším soudem.

Z výše uvedeného vyplývají jednoznačné otázky. Jak může být obdobná újma na zdraví hodnocena podle různých mechanismů? Jakým způsobem může být obdobná újma na zdraví kompenzována v rozdílné výši? Každý z obou předpisů funguje nesporně na jiném principu. Jako příklad uvádí autor odškodnění bolesti způsobenou ztrátou horní končetiny v důsledku její amputace v oblasti ramenního kloubu. V obou případech je újma vyjádřena 325 body, ale rozdíl nastává v přiřazení finanční hodnoty bodu dle metodiky a vyhlášky. Zatímco v souladu s nařízením činí náhrada za tuto újmu v penězích 81.900 Kč, v případě metodiky náleží postiženému odškodnění ve výši 83.225 Kč. Jak již bylo výše uvedeno, reaguje metodika na vývoj inflace a hrozí tedy, že se rozdíl mezi náhradami bude s časem zvyšovat.

Ještě větší rozdíly a problémy oproti hodnocení bolestného s sebou přinese uplatňování odlišného pojetí určení náhrady za ztížení společenského uplatnění. Přesto, že stejná diagnóza bude odškodněna rozdílně, je dopad na postiženou osobu stále stejný a bez ohledu na skutečnost zdali k události, z níž vznikla újma na zdraví, došlo při plnění pracovněprávních úkonů (náhrada podle zákoníku práce a nařízení) nebo v jiné oblasti lidského podnikání (náhrada podle občanského zákoníku a metodiky).

Nelze než konstatovat, že rozdíly výší náhrad podle nařízení a metodiky budou vnímány jako nespravedlivé rozdíly mezi hodnocením totožné újmy na zdraví v různých situacích a jak vyplývá z výše uvedeného příkladu, negativně bude vnímáno zejména odškodnění újmy v případě pracovněprávních vztahů. Mj. i s ohledem na vývoj inflace autor práce předpokládá, že rozdíly v odškodnění budou s průběhem času narůstat a povedou k vyššímu počtu soudních sporů. Dále lze očekávat, tak jak tomu bylo již v případě aplikace vyhlášky č. 440/2001, i nejednotný přístup lékařů k výkladu nařízení a z toho plynoucí rozdílné určování výše náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění.

Důvody přijetí nařízení

Co tedy vedlo k rozdílné úpravě újmy na zdraví nastalé v důsledku činnosti v rámci pracovního vztahu? Podle tiskové zprávy Ministerstva zdravotnictví, bylo vydání odlišného přepisu pro odškodnění (nařízení) vědomé s tím, že lékař nemá k dispozici stejné nástroje a možnosti, které by mu umožnily zvážit míru dopadu poškození zdraví a schopností člověka jako soud. Podle tiskové zprávy, vycházejí lékaři pouze ze zjištěného zdravotního stavu, ke kterému dojdou lékařským vyšetřením a ze subjektivních sdělení posuzované osoby. Takovéto zdůvodnění se autorovi práce jeví jako liché, jelikož se při svém rozhodování řídí soud konkrétní lékařskou zprávou, případně odborným znaleckým posudkem znalce z příslušného lékařského oboru a zpravidla tak neposuzuje odbornou stránku věci ani posouzení vzniklé újmy lékařem. Nicméně jsou odborná vyjádření pro náhradu škody pouze podpurným dokumentem a pro stanovení výše náhrady odškodnění a nejsou pro soud závazná a vymahatelná. V občanskoprávních pracovněprávních věcech posuzuje tyto nároky soudce, který se pravděpodobně k takovému posudku přikloní, ale není pro něj závazný.

Nařízení vlády tedy neznamena faktickou změnu v odškodnění náhrady škody, ale pouze zavádějí paralelní náhradu, jistou obdobu metodiky doporučené Nejvyšším soudem. Uvedený závěr dokládá i skutečnost, že k přijetí nařízení měla, podle ministra zdravotnictví, vést potřeba navýšení hodnoty bodu, která po dobu 14 let představovala konstantní částku 120 Kč. Dvojnásobné zvýšení hodnoty bodu se přiblížilo téměř přesně částce, která byla stanovena v rámci doporučené metodiky Nejvyššího soudu, což dokazuje jistou míru kopírování a zjevné vytváření paralelního systému odškodnění. Závěrem lze shrnout, že vydání speciální právní úpravy, v podobě nařízení vlády, není vhodným řešením a možná pouze urychlilo vyplácení náhrad v případě pracovních úrazů a nemocí z povolání, ale otázka relevantnosti a spravedlnosti tohoto odškodnění bude jistě předmětem sporů. Namísto vytváření paralelního systému by jistě nebylo od věci věnovat zvýšenou pozornost efektivní osvětě pracovníků, kteří hrají při odškodňování nemocí z povolání a pracovních úrazů klíčovou roli a to je zejména pracovníků pojišťoven. Přestože pojišťovny představují oblast soukromého podnikání, byla jejich metodika odškodnění historicky uznávána a zpravidla respektována. Vydání metodiky ministerstvem nebo vládou tedy logicky nemůže být dogmatickým a neměnným předpisem, ale na jeho vývoji by se měli podílet zejména ti, jimž má sloužit.

Autor práce se domnívá, že pro účely odškodnění újmy v pracovněprávních vztazích by byla dostatečná metodika doporučená Nejvyšším soudem, dostatečně podrobně a konkrétně popsána. Pro pracovníky pojišťoven, kteří jsou prvním článkem v procesu náhrady škody a následně i pro advokáty by ve své podstatě byla vhodným vodítkem a není důvod, aby se jí neřídily soudy při svém rozhodování se zachováním dostatečné volnosti pro specifická rozhodnutí tam, kdy si to okolnosti případu vyžadují. Je zřejmé, že v případech zvláště hodných zřetele, bude docházet k navyšování základních sazeb, nicméně rámec k tomuto navyšování by mohly dát soudní rozhodnutí, které by ve svém důsledku jistě byly širokou odbornou veřejností akceptovány. Podmínkou však je, že příslušná judikatura bude disponovat konstantními rozhodnutími a musí být předvídatelná. Právě pro udržení tohoto rámce je nezbytné disponovat určitým návodem resp. manuálem tak, jak doporučuje Nejvyšší soud.

Vývoj škod – pracovních úrazů

Co je velmi pozitivní na těchto nepříliš pozitivních statistikách, je fakt, že pracovních úrazů z dlouhodobého hlediska razantně ubývá. Například v roce 1998 zaznamenal SÚIP neuvěřitelných 85 469 pracovních úrazů, přičemž v roce 2014 jich bylo v České republice 40 358, což je zhruba polovina.

Obrázek 6: Statistiky pracovních úrazů za posledních 6 let

Rok	Počet pracovních úrazů	Počet smrtelných úrazů
2009	50 173	103
2010	51 678	121
2011	47 111	125
2012	44 108	113
2013	39 412	108
2014	40 358	105

Zdroj: Zdroj¹⁸

¹⁸ <http://www.bezpecnostprace.info/item/nove-statistiky-pracovnich-urazu-za-rok-2014-vime-jaka-prace-je-nejvice-rizikova>

10.3 Země EU a škoda z provozu vozidla

Vzhledem k tomu, že nejčastějším propojovacím článkem mezi újmou na zdraví a právem Evropské unie jsou právě újmy, související se škodami v důsledku provozu motorového vozidla, zmiňuje autor práce v krátkosti právní úpravu, která sjednocuje podmínky pro povinně smluvní pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla ve státech tzv. zeleno-karetního systému, specificky ve státech Evropské unie. Pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla je pojištěním smluvně povinným a obsahuje úpravu řady jak vnitrostátních, tak i mezinárodních a komunitárních právních předpisů vč. rozsahu podmínek sjednání pojištění a podmínek nároku na odškodnění z titulu tohoto pojištění. Vzhledem k zásadnímu významu tohoto pojištění je upraveno a sjednocováno evropskými nařízeními a směrnicemi. V české právní úpravě je zahrnuto jak do práva soukromého občanskoprávní úpravou pojistné smlouvy a pojištění, tak i do oblasti veřejného práva z důvodu regulace pojišťovnictví a ochrany poškozených. Potřeba sjednocování právních předpisů členských států EU je dána zejména volným pohybem vozidel po území členských států a tím i růstem rizik pro poškození. Snahou odpovědných orgánů je dlouhodobé sjednocování systému pojištění odpovědnosti z provozu vozidla v členských zemích a zjednodušování řešení škodných událostí v členských státech.

K problematice pojištění a odškodnění z titulu odpovědnosti z provozu vozidla bylo prozatím vydáno pět, tzv. motorových směrnic, plus sjednocující směrnice někdy označována za 6. motorovou směrnici, které danou oblast postupně harmonizují a které se postupně implementují do právní úpravy jednotlivých členských států. Právní úprava obsažena v 5 tzv. motorových směrnicích (v současnosti kodifikováno ve směrnici Evropského parlamentu a Rady ze dne 16. září 2009 č. 2009/103/ES).

Cílem unijně právní úpravy je sblížení předpisů v oblasti odpovědnosti z provozu vozidla (viz čl. 26 SFEU a preambule a čl. 3 odst. 1 směrnice 2009/103: „Každý členský stát přijme [...] veškerá vhodná opatření, aby zajistil, občanskoprávní odpovědnost z provozu vozidel, která mají obvyklé stanoviště na jeho území, je kryta pojištěním“).

Přes výše uvedené a řadu dalších doplňujících předpisů, jejichž snahou je sjednocení problematiky, ponechává unijní právo prostor pro členské státy, kdy úprava není založena na maximální harmonizaci.

10.4 Rozhodovací praxe soudů v rámci EU

Z judikatury Soudního dvora EU a motorových směrnic lze dovodit 3 základní principy, prolínající se právní úpravou pojištění odpovědnosti z provozu vozidel jednotlivých členských států:

- právní úprava v oblasti pojištění odpovědnosti z provozu vozidel nevede k harmonizaci občanskoprávní odpovědnosti, tzn., že pojištění odpovědnosti z provozu vozidel tvoří relativně samostatnou kapitolu, která není podmíněna sladěním odpovědnosti občanskoprávní,
- unijní právo vyžaduje, aby odpovědnost z provozu vozidla byla zajištěna povinným pojištěním, tzn., že k principu odpovědnosti je pojištění požadováno,
- jednotící právní úprava zakazuje členským státům přijímat takovou právní úpravu občanskoprávní odpovědnosti, která by znemožnila effet utile unijního práva, tj. znemožnění nejlepšího a nejjednoduššího dosažení cíle.

Soudní dvůr EU dokonce judikoval možnost členských států omezit nebo vyloučit občanskoprávní odpovědnost pojištěných osob. Konkrétně se jednalo o rozhodnutí v případě střetu vozidel, který nezavinil ani jeden z řidičů a škoda byla způsobena na zdraví osoby cestující v jednom z vozidel, která porušila vnitrostátní předpisy daného členského státu. Pokud by však omezení práva na náhradu škody vyplývalo z ustanovení v oblasti sjednání pojištění (omezení rozsahu náhrady škody vyplývající již z uzavřené smlouvy), bylo by takovéto omezení nepřípustné.

Jednotící právo EU neukládá členským státům povinnost nastavení konkrétního systému pro určení rozsahu práva poškozeného na náhradu škody z občanskoprávní odpovědnosti pojištěného a zároveň toto právo nebrání zavedení právních nástrojů vyžadujících po vnitrostátních soudech používání závazných kritérií pro stanovení náhrady za nemajetkovou újmu.

Jednotícími pravidly EU nejsou striktně upraveny ani přístupy ke specifickým okolnostem vzniku dopravních nehod přesto, že mohou být méně příznivé než kritéria a postupy, které se uplatní na právo na náhradu vzniklých z jiných škody než dopravních nehod. Pravidla EU však budou uplatněna v případech, kdy bude vnitrostátní právní

úprava neúměrně omezovat nebo automaticky vylučovat právo poškozených na náhradu škody.

Právo EU, v jednotlivých členských státech, výrazně neomezuje ani rozdíly v principech náhrady újmy na zdraví pramenící z dopravních nehod, ve srovnání s náhradami za stejné újmy na zdraví z jiných příčin, pouze regulují krytí některých škod do výše stanovených částek tzv. povinným z hlediska práva EU, kdy mezi tento typ regulovaných náhrad patří zejména škody na zdraví.

10.5 Náhrada škody v Rakousku

Jako příklad praxe jiných států uvádí autor případ Rakouska, kde pro určování výše odškodného za bolest a ztížení společenského uplatnění (Schmerzensgeld) neexistuje žádná závazná „bodová stupnice“. Existuje nicméně pravidlo, že při určování výše se přihledne k podobným náhradám, které byly přiznány v dřívějších případech, a přičte se inflace. V případě, že se jedná o výjimečný případ, však lze přiznat i vyšší odškodné. V literatuře a komentářích lze nalézt seznamy různých poškození a rozsudků, které se jimi zabývaly.

Obecně platí, že výše bolestného závisí jednak na intenzitě bolesti, jednak na počtu dní, které trvala a pro zodpovězení těchto otázek soud zpravidla přizve soudního znalce. Soudy také mění výši odškodného v závislosti na okolnostech případu, jako je stáří poškozeného, vliv poškození na jeho psychiku atd.

Ve výše uvedeném modelu vidíme prvky, které jsou směrodatné pro aktuální způsob odškodňování v ČR dle NOZ, a z tohoto důvodu lze konstatovat, že se náhrada škody dle nové metodiky blíží (a zároveň čerpá) v práva vyspělých evropských států.

11 PŘÍKLADY NÁHRADY ŠKODY PODLE NOVÉHO OZ

11.1 Bolestné

Přesto, že došlo ke zrušení úhradové vyhlášky, byla ve spolupráci představitelů justice, Společnosti medicínského práva, zástupců pojistitelů a dalších odborníků z oblasti práva a medicíny pod odbornou garancí 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, připravena metodická pomůcka, která uvádí přehled bolestí a skládá se z jednotlivých položek, jimž jsou přiřazeny bodové hodnoty, vyjadřující vzájemné proporce mezi těmito položkami. Pro určení výše náhrady se výsledný bodový součet násobí částkou, odpovídající hodnotě jednoho bodu. Aktuální doporučená hodnota bodu je odvozena od jednoho procenta hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za kalendářní rok předcházející roku, v němž vznikl nárok na odškodnění. Vzhledem k tomu, že v roce 2013 činila průměrná hrubá měsíční mzda 25.128 Kč, měla by být hodnota jednoho bodu 251,28 Kč, vznikla-li bolest v roce 2014. Z výše uvedeného vyplývá, že metodika výpočtu bolestného v zásadě kopíruje minulou praxi, pouze navýšila odškodnění cca na dvounásobnou výši.

11.2 Ztížení společenského uplatnění

U ztížení společenského uplatnění bylo přistoupeno k vytvoření zcela nové metodiky, která by vedle lékařské klasifikace újmy zohledňovala i rozsah omezení poškozeného jednak ve vztahu k obvyklému životu, ve kterém v důsledku úrazu dochází k závažným omezením v „lepší budoucnosti“ a jednak s přihlédnutím k individuálním odlišnostem každého jednotlivého případu. Dosavadní klasifikace nebrala příliš zřetel na vymezení dopadů pro život poškozeného, přičemž kritéria pro mimořádné zvýšení náhrady soudem se v praxi zpravidla omezovala jen na velmi obecně zjištěnou část společenských činností, z nichž byl poškozený v důsledku újmy na zdraví omezen či vyřazen.

Nové pojetí ztížení společenského uplatnění, založené na stanovení rozsahu omezení (vyřazení) pomocí procentního vyjádření, odstraňuje výkladové potíže, jimiž trpěla vyhláška zejména s ohledem na kumulaci některých položek. Charakter dosavadní

klasifikace příliš nezohledňoval zřetelná vymezení důsledků pro život poškozeného, přičemž kritéria pro mimořádné zvýšení náhrady soudem byla nemedicínská a omezovala se jen na velmi obecně zjištěnou část společenského uplatnění, z nichž byl poškozený v důsledku újmy na zdraví omezen či vyřazen. Popsaným požadavkům může nejlépe vyhovovat využitím Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (MKF), vypracované světovou zdravotnickou organizací (WHO).

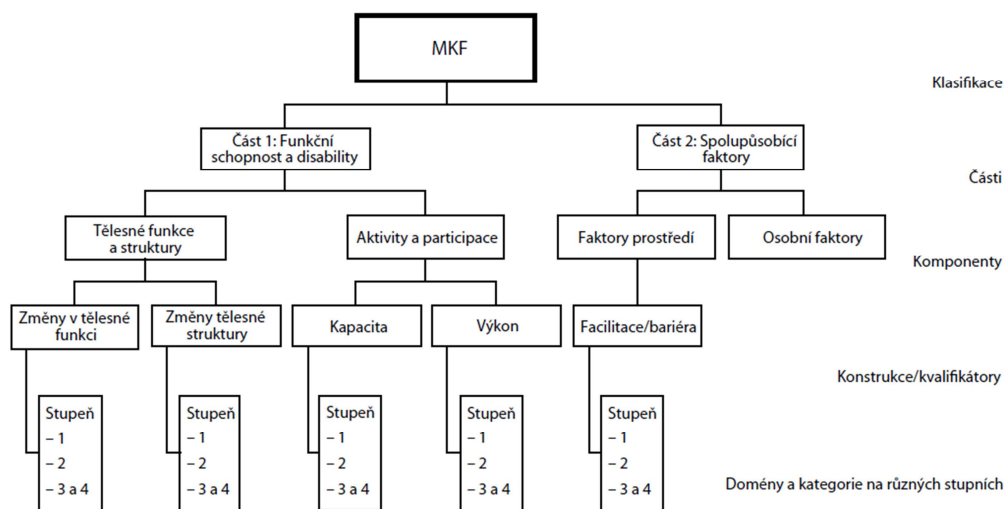
V Praze v roce 2006 byl přijat návrh definice disability čistě podle Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (MKF): „Disabilita je snížení funkčních schopností na úrovni těla, jedince nebo společnosti, která vzniká, když se občan se svým zdravotním stavem (zdravotní kondici) setkává s bariérami prostředí. (Disability is a decrement in functioning at the body, individual or social level that arises when an individual with a health condition encounter barriers in the environment).¹⁹

MKF je hlavně spjata s klasifikací zdraví a zdravotních problémů, ale je také užívána v sektorech, jako je pojišťovnictví, sociální zabezpečení, práce, výchova, ekonomika, sociální politika a ve vývoji celkové legislativy a životního prostředí. Byla přijata jako jedna ze sociálních klasifikací Organizace spojených národů a implementována jako referenční systém standardních pravidel pro rovnost příležitostí osob se zdravotním postižením. Její specifické cíle lze definovat následovně:

- Poskytnout vědecké báze k pochopení a studiu zdraví a ke zdraví se vztahujících stavů, východisek a determinant.
- Zavést společný jazyk při popisování zdraví a ke zdraví se vztahujících stavů za účelem zlepšení komunikace mezi různými uživateli, jako jsou pracovníci ve zdravotní péči, vědci, političtí pracovníci a veřejní pracovníci, včetně osob s disabilitami.
- Umožnit srovnání dat mezi zeměmi, disciplínami zdravotní péče, službami a časem.
- systematické kódovací schéma pro systémy zdravotnických informací.

¹⁹ *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF*. 1. české vyd. Praha: Grada, 2008, s.140-156. ISBN 978-80-247-1587-2.

Obrázek 7: Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví

Zdroj: Zdroj²⁰

Tyto cíle se vzájemně propojují od té doby, co potřeba a užití MKF vyžaduje vytvoření smysluplného a praktického systému, který může být použit různými uživateli pro zdravotní politiku, kvalitu pojištění a závěrečná hodnocení různých kultur. Nespornou předností klasifikace je propracovaná struktura a důraz na určení stupně omezení funkčních schopností postiženého, a to s přihlédnutím k jeho osobním poměrům tak, aby bylo zohledněno zhoršení oproti předchozímu stavu. Tento systém vylučuje potíže s nežádoucím zdvojováním odškodnění téhož postižení pod různými položkami a zároveň s tím, že přiřazuje jednotlivým funkčním potížím určitý stupeň závažnosti (podpoření procentní škálu), dobře vystihuje touto formou rozsah postižení. Protože je velmi podrobná a promyšlená umožňuje při plném využití vykreslit velmi plastický obraz nejen funkčních tělesných postižení, nýbrž jejich praktický dopad do všech sfér života poškozeného, rozčleněných do devíti oblastí.

²⁰ Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF. 1. české vyd. Praha: Grada, 2008, s. 223. ISBN 978-80-247-1587-2.

Komponenty spolupůsobících faktorů

Seznam faktorů prostředí je první komponenta spolupůsobících faktorů. Faktory prostředí mají vliv na všechny složky funkční schopnosti a disability a jsou organizovány od nejbližšího prostředí člověka až po prostředí obecně.

Osobní faktory jsou také komponentou spolupůsobících faktorů, ale nejsou klasifikovány v MKF pro příliš široký rozsah kulturních rozličností s tím spojených. Komponenty funkční schopnosti a disability v 1. části MKF mohou být vyjádřeny dvojitým způsobem. Jednak mohou být použity k určení problémů (tj. porucha, limit aktivity nebo restrikce participace, zahrnuté pod společný pojem disability); jednak mohou být použity jako neproblematické (tj. neutrální) aspekty zdraví a ke zdraví se vztahujících stavů, zahrnuté pod společný, zastřešující pojem funkční schopnost.

Tabulka 1: Tabulka Kvalifikátorů aktivit a participací

Kód	Text	%
xxx.0	žádná porucha (nepřítomná, zanedbatelná...)	0–4 %
xxx.1	lehká porucha (mírná, nízká...)	5–24 %
xxx.2	středně těžká porucha (prostřední, jasná...)	25–49 %
xxx.3	těžká porucha (vysoká, extrémní...)	50–95 %
xxx.4	úplná porucha (totální...)	96–100 %
xxx.8	nelze určit	
xxx.9	nelze aplikovat	

Zdroj: zdroj²¹

Jednotlivé stránky funkční schopnosti a disability jsou interpretovány pomocí čtyř samostatných, ale vzájemně propojených konstrukcí. Účinnost těchto konstrukcí se uskutečňuje pomocí kvalifikátorů. Tělesné funkce a struktury mohou být interpretovány pomocí změn ve fyziologických systémech nebo anatomických strukturách. Pro stránky aktivity a participace jsou k dispozici dvě konstrukce: kapacita a výkony. Funkční schopnosti a disability nějaké osoby jsou chápány jako dynamické interakce mezi zdravotními problémy (nemoci, vady, nehody, úrazy) a spolupůsobícími faktory. Jak je uvedeno výše, spolupůsobící faktory zahrnují jak osobní faktory, tak faktory prostředí.

²¹ *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF*. 1. české vyd. Praha: Grada, 2008, s. 59. ISBN 978-80-247-1587-2.

MKF obsahuje srozumitelný seznam faktorů prostředí jako základní komponentu klasifikace. Faktory prostředí vstupují do všech komponent funkční schopnosti a disability. Základní konstrukce faktorů prostředí je buď facilitující (usnadňující), nebo omezující (bariérová), která má vliv na fyzické a sociální prostředí a na společenské postoje.

Stupeň závažnosti trvalého zdravotního postižení se nevyjadřuje jako doposud (ve vyhlášce) bodovým součtem diagnóz násobeným peněžitou hodnotou jednoho bodu, ale vychází z procentního vyjádření ztráty životní příležitosti (ztráty lepší budoucnosti) ve stupních 0 až 4 a tomu odpovídající rozsah 0 až 100 %. Konkrétně představuje: stupeň 0 - žádná obtíž (nepřítomná, zanedbatelná), stupeň 1 - je lehká obtíž (mírná, nízká) odpovídající 5 až 24 %, stupeň 2 středně těžká obtíž (zřetelná, větší) tj. 25 až 49 %, stupeň 3 představuje těžkou obtíž (vysoká extrémní) s 50 až 95 % a stupeň 4 je úplná obtíž 95% až 100 %. Jednotlivé položky jsou zobrazeny v devíti oblastech společenského zapojení, což při vhodném matematickém zpracování (vážený průměr jednotlivých kapitol) umožňuje určit i výsledné procentní omezení poškozeného z pohledu všech oblastí společenského uplatnění. S určitým zjednodušením lze říci, že za 100 % poškození zdraví má být považováno absolutní vyřazení poškozeného ve všech sférách (to je úplná ztráta kognitivních a pohybových funkcí spojena s úplnou ztrátou sebe obsluhy a jakéhokoliv zapojení do společenských aktivit). Všechny mírnější formy postižení by pak byly procentně odstupňovány směrem dolů. Stupeň závažnosti trvalého zdravotního postižení se nově již nevyjadřuje bodovým součtem diagnóz, násobeným peněžitou hodnotou jednoho bodu, ale jedná se o procentní vyjádření ztráty životních příležitostí pro jednotlivé oblasti (celkem devět) společenského zapojení.

Ve sporech o náhradu škody se soudům doporučuje, aby se při určení výše náhrady za ztížení společenského uplatnění opřely o dostatečně zjištěný skutkový stav dopadů trvalé zdravotní újmy do schopností a možností poškozeného. Aby použily znalecké posouzení aktivit a participace poškozeného při budoucím zapojení do společenského života neomezily se pouze na zjišťování možností poškozeného z pohledu výkonu, neboť jde o zjištění celkové ztráty potenciálu bez kompenzačních pomůcek. Zároveň se nehodnotí pouhé aktuální možnosti poškozeného, nýbrž snížení možností oproti stavu před úrazem. Tento způsob určení výše náhrady se neobejde bez definování částky, která představuje pomyslnou hodnotu zmařeného, byť neskončeného lidského života,

při absolutním vyřazení ze všech sfér společenského zapojení. Po zhodnocení dosavadní rozhodovací praxe v otázkách výjimečného zvyšování náhrady za ztížení společenského uplatnění podle vyhlášky č. 440/2001 Sb. v případech nejzávažnějších trvalých zdravotních postižení ve srovnání s rozhodovací praxí evropských soudů a ustanovením § 2960 NOZ, dochází k výraznému rozšíření nároků poškozeného na náhradu materiálních újem, spojených se zaopatřením či s vytvářením předpokladů pro jeho znovu začlenění do společenského života. § 2962 - 2963 posiluje rozsah náhrady za ztrátu na výdělku a lze dojít k závěru, že limitní částka vyjadřující pomyslné 100 % vyřazení poškozeného ze společenského života by se měla pohybovat kolem 10.000.000 Kč. Aby se výše této částky nemusela opakovaně revidovat a aby reflektovala vývoj hladiny cen a ekonomické ukazatele, navrhuje NS v Metodice vyjádření maximální náhrady (100% tělesného poškození) pomocí 400 násobku průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství za rok předcházející roku, v němž se ustálil zdravotní stav poškozeného tj. stav, kdy je možno přistoupit k vyčíslení náhrady. Uvedený statistický údaj je snadno zjištělný na stránkách Českého statistického úřadu (například za druhé čtvrtletí roku 2013 činil 24.953 Kč).

Určení výše náhrady procentním rozsahem se neobejde bez definování částky, která představuje jakýsi maximální limit plnění, pomyslnou hodnotu zmařeného (byť neskončeného) lidského života při úplném vyřazení ze všech sfér společenského a kulturního života. Po zhodnocení dosavadní praxe rozhodování soudů ve sporech o mimořádné navýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění, uvedená metodika výrazně rozšiřuje rozsah náhrady za ztrátu na výdělku tím, že hranici resp. limit plnění doporučuje ve výši cca 10.000.000 Kč.

11.3 Náhrada za smrt osoby blízké

Ve své práci bych rád zmínil ještě jeden z nároků, velmi diskutovaný v souvislosti s novelou občanského zákoníku, a tím je odškodění pozůstalých za újmu nastalou v důsledku smrti poškozeného. V § 2959 občanského zákoníku je uvedeno, že *„při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plnění jejich*

*utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se dle zásad slušnosti.*²² Vzhledem k tomu, že v novém OZ již není paušální odškodnění uvedeno, bude se při odškodňování vycházet z nutnosti naplnit pravidla „zásad slušnosti“. Náhrada pak bude zohledňovat okolnosti na straně poškozeného, tj. věk zemřelého a pozůstalých, intenzitu vztahu zemřelého a pozůstalých, míru hmotné závislosti pozůstalých a morální zadostiučinění trestněprávního postihu škůdce, ale i okolnosti na straně škůdce jako jeho postoj, míru zavinění, dopad událostí do sféry života škůdce samotného a majetkové poměry škůdce.

Nárok na nemajetkovou újmu není jediným nárokem, který je spojen se ztrátou osoby blízké, přesto představuje otázka zabezpečení pozůstalých osob jedno z kritérií, ke kterým bude přihlíženo v souvislosti s výší náhrady škody.

11.4 Náklady spojené s péčí o zdraví

V souladu s § 2960 souvisí náhrada dalšího nároku, konkrétně náklady spojené s péčí o zdraví, citují: *„Škůdce hradí též účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu.*²³

11.5 Další podoby nemajetkové újmy

V novém občanském zákoníku je vedle konkrétních majetkových újem zmíněna také další, tzv. jiná nemajetková újma, kdy z dosavadní praxe není zřejmé, o jaký konkrétní nárok se jedná, nicméně se má za to, že se bude jednat o nemajetkovou újmu, kterou nelze zařadit pod nemajetkové újmy vyjmenované v novém občanském zákoníku. Je tak ponechán poměrně velký prostor pro tyto případy.

²² ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka* 26. 3. 2012. Ostrava: Sagit, 2012, ÚZ, s. 278. ISBN 978-80-7208-920-8.

²³ ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka* 26. 3. 2012. Ostrava: Sagit, 2012, ÚZ, s. 278. ISBN 978-80-7208-920-8.

Nově se v občanském zákoníku můžeme setkat s pojmem duševní útrapy a tento nárok můžeme vnímat jako paralelu dřívějšího jednorázového odškodnění. Pojem duševní útrapy je v nové právní úpravě mnohem širším pojetím odškodnění a to jak z hlediska odškodnění oprávněných osob, tak z hlediska rozsahu resp. výše odškodnění. Dřívější úprava odškodnění se vztahovala pouze na osoby příbuzné poškozenému a pouze pro případy úmrtí poškozené osoby. Nové pojetí duševních útrap zahrnuje nově nejenom jednorázové odškodnění osob příbuzných, ale i odškodnění osob bez přímého příbuzenského vztahu. Osoby s nárokem na odškodnění byly v minulosti přímo uvedeny v občanském zákoníku vč. stupně příbuznosti a explicitně uvedené výše nároku, případně se musely domáhat svého nároku žalobou na ochranu osobnosti. Nově je nárok na úhradu nároků přiznán nejenom osobám příbuzným, ale též osobám blízkým. Nová úprava významně rozšiřuje okruh oprávněných osob s tím, že tento nárok nově vzniká nejenom při usmrcení, ale též při závažnému ublížení na zdraví. Nově se odškodnění duševních útrap hradí podle zásad slušnosti s tím, že horní hranice není určena, ale zároveň platí, že nárok není automatický pro vyjmenovaný okruh osob tak, jak tomu bylo při úpravě podle starého zákoníku, ale odškodnění náleží pouze těm, kteří byli pro poškozeného skutečně osobami blízkými. Může tedy docházet k situaci, kdy příbuzný v řadě přímé nebude mít nárok na odškodnění, jelikož nebyl s poškozeným dlouhodobě v kontaktu a nestýkal se s ním, zatímco osoba bez jakéhokoliv příbuzenského poměru, která se o poškozeného denně starala, bude mít na odškodnění duševních útrap nárok.

Dalším, poměrně specifickým a v původní právní úpravě občanského zákoníku, neznámým typem újmy je nemajetkové újmy spočívající v následcích po zažitém šoku po neštěstí. Na toto odškodnění může mít nárok i nepřímý účastník, sekundární oběť, která způsobenou újmu důvodně pocítuje jako vlastní osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit. V tomto případě je mj. podstatné, zdali škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména pokud porušil z hrubé nedbalosti právní povinnosti, anebo způsobil škodu úmyslně a ze své vůle. Jde o újmu spočívající z následku šoku z toho, co sekundárně opět zažila nebo viděla. Může jít například o psychické potíže cestujícího, který přežil vlakové neštěstí, deprese a problémy se spaním spolujezdce ve vozidle, jenž přežije dopravní nehodu bez fyzické újmy na zdraví nebo se může jednat například o svědka nehody, který při ní vidí někoho zemřít.

Jako zajímavost a k dokreslení rozsahu nové právní úpravy odškodnění uvádí autor jeden z dalších nároků, který je v novém občanském zákoníku uveden a tím je citový vztah vlastníka k poškozené věci, kdy tento nárok přímo se škodou na zdraví nespojuje. Jedná se o odškodnění nad rámec majetkové újmy, kdy poškodí-li škůdce věc ze své vůle nebo škodolibosti, má poškozený nárok současně se škodou na věci i na nemajetkovou újmu v podobě ceny zvláštní obliby. Tato cena resp. odškodnění však předpokládá čistě osobní vztah poškozeného k dané věci, která je pro poškozeného jedinečná a nelze ji nahradit věcí jinou. Věc má tedy vyšší cenu jen pro určitou úzkou osobu nebo určitý okruh lidí. Může se jednat například u fotografie dokumentující rodinné události nebo osoby, případně o předměty památeční, z dědictví apod.

Pro lepší pochopení pojmu jiná nemajetková újma si autor práce dovolí srovnání s výpočtem a uplatnění abstraktního ušlého zisku, kde jsou určité paralely mezi nároky na odškodnění nemajetkové újmy související se škodou na zdraví a nároky na náhradu abstraktního ušlého zisku. Problém bude v obou případech zejména důkaz o příčinné souvislosti jednání škůdce a vzniku ušlého zisku a vyčíslení zisku resp. nemajetkové újmy jako abstraktní, ale spravedlivé částky odškodnění. Zároveň i v těchto případech nároků platí, že dohody mezi účastníky právních vztahů, stejně tak i případná soudní rozhodnutí by měla být obdobná a v podobných případech by nemělo docházet k diametrálně rozdílným výsledkům stanovení výše náhrady škody.

K dokreslení pojmu lze citovat mj. § 31a zákona č. 82/1998 Sb. Zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu.

Jednoznačně platí, že v soudním řízení poškozený nese důkazní břemeno o protiprávním jednání či opomenutí škůdce, o vzniku újmy na jeho straně a o příčinné souvislosti mezi vznikem škody a protiprávním jednáním. Poškozený musí tvrdit a prokázat, že se určitý skutek stal, že jej způsobil žalovaný a že událost byla příčinou a původcem poškození jeho zdraví nebo příčinou vzniku újmy a bez tohoto jednání by škoda nenastala, popřípadě by se nezvětšil rozsah jejích následků. Právě u prokazování těchto nároků a práva na odškodnění očekává autor práce nejčastější spory mezi povinným subjektem a subjektem uplatňujícím náhradu škody a s tím související soudní spory.

12 VÝZNAM KOMUNIKACE A VNÍMÁNÍ ÚJMY

12.1 Komunikace zdravotníků a vliv na další vývoj následků

Mimořádné události zasahují do života lidí nečekaně a obvykle v intenzitě a charakteru, na které nejsou dopředu připraveni. Následkem těchto událostí jsou nejen různě závažné újmy na zdraví, ale téměř vždy je doprovází zásah do psychiky jedince a způsobují šok, pocit ztráty kontroly nad svým životem, úzkost a zoufalství. Uvedené jsou jen některé projevy, které provázejí osoby v různé míře a formě zasažení mimořádnými událostmi. Následně mohou přicházet i závažné posttraumatické stavy, které významným způsobem ovlivní schopnost psychosociální adaptaci jedince, což v některých případech může vést k velice závažným následkům. Primárním úkolem záchranných složek a zdravotnických zařízení je záchrana života a jeho udržení s tím, že tomuto úkolu musí být podřízeny veškeré dílčí činnosti. Nicméně při kontaktu lékaře, respektive zdravotníka s postiženou osobou nelze nekomunikovat a již pouhý dotyk nebo pohled je procesem komunikace. V tomto ohledu je třeba si uvědomit, že proces komunikace může mít zcela rozhodující vliv na udržení psychické integrity člověka, ale může působit jako rozhodný faktor pro aktivní rozvoj následných posttraumatických následků.

Na lékaře a zdravotníky, kteří přicházejí s osobami zasaženými mimořádnými událostmi do styku, se nekladou požadavky ve smyslu zvládnutí speciálních psychologických metod a postupů, ale rozhodně se očekává, že jako první osoby, které s postiženým přijdou do styku, budou umět poskytnout nejen profesní profesionální první před lékařskou a lékařskou pomoc, ale též poskytnout alespoň základy tzv. první pomoci psychologické.

12.2 Rozlišení Gender při odškodnění

Při stanovení odškodnění újmy může vyvstat mj. otázka rozdílného odškodnění vzhledem k pohlaví osoby, uplatňující náhradu škody. K tomuto tématu hledá autor práce paralelu právě v přístupu zdravotníků k pacientům. Pokud má být přístup k pohlaví v otázce náhrady újmy na zdraví rovný a spravedlivý, tak jak je trendem v současnosti, nesmí být zatížen stereotypy včetně genderového „škatulkování“. Cestou

tu může být uplatňování třech klíčových zásad a vyvarování se stereotypům. První zásadou je apriori nepřiznávat určité charakteristiky ženám a mužům, tedy pohlížet na ně prizmatem genderové role v bibli, ale snažit se zabývat výhradně individualitou konkrétních jednotlivců. Druhou zásadou je akcentování příčin a následků událostí, tzn. nehodnotit jejich aktuální psychický stav jako výsledek jejich specifických dispozic a hledat kontexty související se sociálními strukturami. Třetí zásadou je přistupovat k poškozeným jako k aktivním subjektům, kteří jsou schopni začlenění do sociálních struktur, včetně překonání genderových rolí.

12.3 Škoda na zdraví a vliv na lidskou psychiku

V této části práce se chce autor zamyslet nad psychologickým dopadem škody na zdraví, který by měl být zásadní pro odškodnění některých typů újmy na zdraví, konkrétně ztížení společenského uplatnění a jiné nemajetkové újmy.

Klíčovou roli v odškodnění hraje zejména možnost zapojení člověka do společenského života. Rozmanitost interakce mezi zdravými nemocnými závisí na individuálních bio psycho sociálních až duchovních hlediscích, jejichž těžiště je pro každého jiné. Autor práce se domnívá, že by i osobnost jedince měla hrát roli ve stanovení výše náhrady škody, a to zejména při uplatnění nároků za ztížení společenského uplatnění a jiné nemajetkové újmy (těžký stres). Chronicky nemocný ztrácí možnost seberealizace v práci, dostává se do neznámé situace a často řeší i nenadálou finanční situaci. To vše zvyšuje stres a psychosomatické reakce na vnější podněty a interakci s okolím. Například vyšší zatížení mohou pociťovat uzavření a více přemýšlející introverti, pro které příliš podnětů najednou může být velmi zatěžující a nemusí umět přiměřeně a okamžitě reagovat na různé situace. Váhají s odpovědí, rozebírají podrobněji situaci a potřebují si vše dobře promyslet a ve společnosti zvládají hůře více věcí najednou. Naopak extroverti vyhledávají společnost, na problémy rychle reagují, myslí a hovoří najednou, méně naslouchají, ztrácejí trpělivost a při stereotypní práci a ve stresu jednájí rychle. Snáze a pohotově slovně odrazí různé narážky na svoji osobu a to někdy až impulsivně a jiná osoba může při jeho nelibosti okamžitě slyšet tvrdší odpověď.

Pro lepší pochopení pojmu újma na zdraví a jiná nemajetková újma se autor práce v této části zaměří na následky událostí z lékařského resp. psychologického pohledu, konkrétně na následky událostí typu „mimořádná událost“. Obvykle se mimořádné události uvádí ve statistických číslech, nicméně pro oběti (někdy i záchranáře) přináší mimořádné události především strach, zoufalství, stres, bolest, beznaděj a emoce spojené s negativními prožitky, které přicházejí náhle a nečekaně. Jejich účastníci se potíží následně zbavují jen velmi obtížně a prožívají strach ze smrti ztráty milované osoby nebo z vlastní bolesti a vlastního osudu. V budoucnosti může tento prožitek vést nejen k závažným psychickým a psychosociálním obtížím, ale může být příčinou závažných somatických onemocnění přesto, že pozůstalí nebo postižení nemusí být přímo účastníkem události. Ztráta blízkých může být cestou k zoufalství pozůstalých s tím, že se zásadně změní jejich budoucí život. Popisy těchto mimořádných událostí můžeme shrnout do statistických čísel v následujících bodech:

- počet mrtvých,
- počet zraněných nebo zasažených osob,
- počet osob, které ztratily domov nebo rodinu,
- ekonomické a sociální důsledky,
- informace o úrovni poškození majetku.

Jako následek mimořádné události však přeživší prožívají především bolest a mohou být psychicky ochromeni. Ztráta blízkých, sociálního prostředí a dalšího, přináší následky, které mohou být krátkodobé – strach, akutní úzkost, pocity emocionální prázdnoty a žalu a mnohé oběti se s těmito následky časem vyrovnají. U řady obětí se však projeví dlouhodobé následky v podobě nejružnějších posttraumatických obtíží a obecně lze mimořádné události shrnout pod pojem neštěstí, způsobující škody a utrpení v různém rozsahu. Zákon o Integrovaném záchranném systému mimořádnou událost definuje jako: „... *škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací*“²⁴ Podle iniciativy Organizace spojených národů - Mezinárodní

²⁴ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, s 2. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/info/uz.asp?cd=5&typ=r&det=&levelid=128817>

strategie pro redukci katastrof (International Strategy for Disaster Reduction) lze v širším pohledu rozlišit mimořádné události takto:

- Osobní: do této skupiny spadají především tragické události na úrovni jednotlivce – přepadení, autonehody, vážná poranění a podobně.
- Postihující omezené skupiny osob: autonehody s více účastníky, požár bytu a budov, události obecně postihující maximálně desítky jedinců.
- Přesahující kapacitu lokality: jedná se o situace, kdy je v důsledku mimořádné události usmrceno 10 a více osob, 100 a více osob je postiženo, je vyvolán stav lokální nouze a je potřeba pomoci z jiné oblasti
- Národní: představují události, které překračují záchranné kapacity dané země
- Nadnárodní: jsou události, které zasahují celé geografické celky, případně představují globální ohrožení.²⁵

Přesná a jasná definice výše uvedených pojmů je klíčová zejména z hlediska krizového managementu a práva. Z psychologického hlediska není precizní definice mimořádných událostí nutná a jednotícím prvkem základních výkonů v oblasti psychologie je skutečnost, že mimořádné události překračují schopnosti zvládnutí situace s běžně používanými vzorci chování postižených jedinců nebo skupin. Klasifikace mimořádných událostí tak závisí především na prožívání konkrétní osoby a jejích schopnostech vyrovnat se s následky dané události. Důležité je si uvědomit, že mimořádné události:

- Narušují stávající sociální struktury a často znemožní využití běžných sociálních mechanismů pro zvládnutí jejích následků.
- Obtíže vyplývající z mimořádných událostí jsou mnohočetné a nejsou omezeny pouze na jejich fyzické projevy.
- Faktory, které ovlivňují následky mimořádných událostí, zahrnují psychickou a sociální adaptabilitu přeživších, ale i kapacitu sociálních struktur adaptovat se na danou situaci a poskytnout odpovídající pomoc v potřebné kvalitě a množství.
- Charakter mimořádných událostí se může lišit v čase a různých kulturách nebo společnostech.

²⁵ PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮŇEK. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada, 2011, Edice celoživotního vzdělávání ČLK, s 237. ISBN 978-80-247-3976-2.

V souvislosti s pojmem mimořádná událost je nezbytné zmínit i pojem „krize“, kterou lze z psychologického hlediska chápat jako subjektivně vnímanou a ohrožující situaci s velkou dynamikou a potenciálem změny. Přesto, že se reakce osob mohou podobat, jedná se o dva odlišné jevy.

Prožívání mimořádných událostí

Pro posouzení následků událostí pro jednotlivce je důležité pochopení dynamiky prožívání konkrétní osoby. Je tedy nezbytné disponovat znalostmi o možných psychopatologických reakcích, např. akutní reakce konkrétní osoby na stres, ale také pochopení procesu normální reakce na nenormální situaci. Tyto reakce jsou velice individuální a zároveň vykazují vysokou individuální proměnlivost u jedinců v čase. Mimořádná událost je tak dynamickou proměnou, kdy je nezbytné zvažovat míru prožívání postiženými osobami.

První reakce na dopad mimořádné události je velmi individuální a můžeme se setkat s širokým rozsahem chování a emočních projevů: Mezi základní charakteristiky prožívání této fáze patří především:

- Vnitřní ochromení - postižení se zdají být ochromeni, zmateni a apatičtí. Klid často následuje odmítáním reality a snaha izolovat se
- Iluze „centrality“ – při níž postižená osoba vnímá danou situaci tak, že se udála pouze jí a nevnímá ostatní oběti, a to zejména v případech, kdy je izolovaná od ostatních, například v případě hospitalizace
- Pocit nereálnosti - přeživší často uvádějí pocity extrémní nereálnosti situace: „Tohle se neděje ve skutečnosti.“ „Jen se mi to zdá.“ „Musím se probudit“. V této fázi se můžeme setkat s agresivním chováním, ale také s chováním poddajným až odevzdaným, kdy agresivita není způsobena zlou vůlí nebo záměrem poškodit, ale pouhou snahou získání osobní kontroly a „probuzení se ze špatného snu ...“
- Automatické chování - poškozené osoby se mohou chovat, jako by automaticky a nevědomě, například při závažném zranění se nestarají o svůj kritický zdravotní stav, ale hledají svoje osobní věci nebo se dožadují dokončení úkolu nebo povinnosti, kterou měli splnit.
- Silná úzkost – míra prožívání úzkosti se u různých lidí projevuje různým způsobem. Od podrážděnosti přes neschopnost uvolnit se a učinit

rozhodnutí. Osoby mohou vykazovat strach z opuštění, oddělení od blízkých osob i pocit ztráty bezpečí a sebelítost.

- Pocit viny - přeživší mohou v některých případech pociťovat pocit viny za to, že přežili, zatímco jiní ne. Zvažují, zda mohli něco udělat jinak a zda nesou nějakou odpovědnost. Kladou si otázky: „Proč nezemřeli oni, ale jejich blízcí?“ a podobně.
- Ambivalence - některé osoby se mohou bránit, až mohou mít odpor k tomu, aby dostali informaci o tom, co se stalo jim a jejich blízkým.
- Emoční a kognitivní nestabilita - chování postižených osob může být z hlediska jejich prožívání chování velmi nepředvídatelné. Mohou vykazovat výkyvy nálad, změny rozporů v poznávání a v poznávacích procesech.
- Extrémní reakce – ve výjimečných případech mohou některé osoby vykazovat známky dezintegrovaného až psychotického chování, které se projevuje bludy, halucinacemi a zmatenou řečí. Tyto projevy mohou mít relativně krátké trvání, nebo se mohou vyvinout v tzv. „krátkou a reaktivní psychózu“²⁶.

Přes výše uvedené je nutné konstatovat, že většina přeživších reaguje zcela adekvátním způsobem a jejich chování, pokud to dovolí zdravotní stav, obvykle směřuje k záchraně osob a majetku. Zpravidla se vyskytuje mírná úzkost nebo panika, která může někdy vyústit až v hrdinské chování, které bohužel může být profesionálním záchranářům jistou překážkou. Faktory, zvyšující pravděpodobnost zhoršení adaptace, jsou především:

- přímé ohrožení života/střet se smrtí
- silné pocity bezmoci
- ztráta blízkých osob, domova, majetku
- dislokace - oddělení od rodiny, domova, sociálního prostředí
- pocity odpovědnosti – tj. pocity, že jsem mohl udělat víc
- extrémní pocity strachu bez možnosti uniknout (např. uvěznění v určitém prostoru a podobně)

²⁶ PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮŇEK. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada, 2011, Edice celoživotního vzdělávání ČLK, s 261. ISBN 978-80-247-3976-2.

- lidský úmysl - zvláště obtížné je vyrovnat se s následky událostí, které mohou být vnímány jako projevy úmyslných lidských činů

12.4 Pohled na důstojnost člověka očima filozofů

Nový občanský zákoník, v souvislosti s újmou na zdraví, věnuje pozornost mj. dvěma nejčastějším typům zásahů do práva na ochranu osobnosti, a to jednak cti a důstojnosti a také soukromí a rodinnému životu. V následujícím odstavci chce autor práce uvést krátký pohled na pojem lidské důstojnosti očima filozofů.

Různí filozofové vnímají důstojnost člověka rozdílně. Někteří (Hobbes) ji chápou jako hodnotu člověku přisuzovanou zvenčí, na základě určitého výběru podle vlastností a schopností dotyčného. Podle stejných hledisek můžeme přisuzovat důstojnost i sami sobě. Jiní (Kant) pojmají důstojnost jako vnitřní, vrozenou, přirozenou, inherentní hodnotu, která je lidské bytosti vlastní, kterou má každý člověk bez jakéhokoliv přisuzování, a to proto, že je člověkem. A ještě jiní (Cicero) vnitřní důstojnost předpokládají, oceňují však především rozvíjení takových vlastností osoby, které si zaslouží úctu a které tuto vnitřní důstojnost rozvíjejí a stvrzují (odvozená, získávaná, rozvíjející se důstojnost). Ostatně asi všichni občas některá jednání posuzujeme jako hodné nebo nehodné důstojnosti člověka.

13 METODIKA POHLEDEM ZÚČASTNĚNÝCH SUBJEKTŮ

13.1 Újma pohledem ošetřujících lékařů

Role ošetřujících lékařů není v nové Metodice NS nijak zmíněna a mohlo by se zdát, že Metodika měla za cíl vyloučit roli ošetřujících lékařů z procesu stanovení výše majetkové újmy. Přesto, že role těchto lékařů není v metodice explicitně vyloučena je zřejmé, že se klíčová úloha při ocenění přesouvá směrem k odborné části lékařů, konkrétně by náhrada nemajetkové újmy na zdraví měla být stanovována na základě posudků prostřednictvím specializovaných znalců, kteří musí absolvovat nadstavbový kurs zahrnující též určování bolestného podle Metodiky. Jaká je tedy role ošetřujících lékařů a mají v Metodice nějaké místo?

Při hledání odpovědi je nezbytné vzít v úvahu poměrně složitý způsob stanovení majetkové újmy v důsledku ztížení společenského uplatnění, kde Metodika NS zavádí zcela nová pravidla hodnocení od jednoduššího nároku, kterým je odškodnění bolestného, kde v zásadě zůstal zachován průvodní systém úhrady podle náhradové Vyhlášky č. 440/2001 Sb. Jistě není vhodné způsob odškodnění bolesti (bolestného) bagatelizovat, ale v zásadě vychází ze zařazení určitého poranění (poškození zdraví) v klasifikaci bolestivých stavů dle Metodiky a nalezení bodové hodnoty odpovídající tomuto stavu. Stejně tak jako v ocenění před účinností nového občanského zákoníku je nezbytné posoudit případné komplikace léčby a zvýšenou bolestivost a tomu odpovídajícím způsobem navýšit odškodnění a to platí i v případech mnohočetných poranění či otevřených zlomenin. Přesto je stanovení výše bolestného výrazně jednodušší, než je komplexní posuzování ztížení společenského uplatnění ve vztahu ke všem aspektům života poškozeného. Odškodňování bolestí je tak nárokem poměrně jednoduše vyčíslitelným oproti kompenzaci ztížení společenského uplatnění, neboť zpravidla nezanechává trvalé následky a poškození pouze musí přestat bolesti s ublížením na zdraví spojené.

Lze tedy shrnout, že ošetřující lékaři mají svoji nezastupitelnou roli v procesu odškodnění škody na zdraví, zejména bolestného a nelze je tedy eliminovat. Role specializovaných znalců by pak měla být významnější zejména v případech odškodnění ztížení společenského uplatnění, jehož spravedlivé posouzení, mj. i s ohledem na

zapojení poškozeného do společenského života, zasahuje až do roviny psychologie a sociologie. Zapojení ošetřujících lékařů do procesu odškodnění podpořila Česká lékařská komora a přesto, že zatím nebylo Nejvyšším soudem nic publikováno, přiklonil se k tomuto názoru též Nejvyšší soud. Ve výsledku však bude vždy záviset na schopnostech a vůli ošetřujícího lékaře posudek o odškodnění bolesti vypracovat, nicméně je velmi pozitivní, že poškozený má možnost obrátit se na svého ošetřujícího lékaře. Jak se k těmto posudkům bude stavět povinný subjekt (např. pojišťovna) nebo soudy je otázkou, nicméně se bude jednat o dokument s nepopíratelnou váhou a významem.

13.2 Újma na zdraví pohledem soudce

Jak již bylo výše uvedeno, má být metodika určitým návodem mj. i pro soudce a přesto, že k její aplikaci pro soudní řízení nebylo prozatím dostatečné množství času, dovolí si autor citovat z některých rozhodnutí, ve kterých jsou prvky postupu, doporučené Nejvyšším soudem, patrné přesto, že se tento konkrétní případ vztahuje k období daleko před účinností novely občanského zákoníku. Konkrétně lze shledat přímou svislost s ustanovením § 2959 o. z. - *Nemajetková újma na přirozených právech - Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*²⁷

V níže uvedené citaci rozsudku Nejvyššího soudu se domáhali rodiče odškodnění za smrt svého syna při výkonu zaměstnání horníka v dole, kdy příčinou smrti bylo udušení, kdy na trup a hlavu působil velký tlak uvolněných předmětů (horniny a kamení), následkem čehož došlo ke znemožnění dýchacích pohybů stěny hrudní a břišní, vedoucí k udušení. Takový způsob smrti nelze považovat za běžný a trauma, způsobené pozůstalým musí být v náhradě imateriální újmy zohledněno. Při náhradě újmy měly být zohledněny nejen vztahy mezi synem a rodiči, ale měly být zhodnoceny i další mimořádné okolnosti v oblasti osobnostních práv pozůstalých, především pak musí dojít

²⁷ ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka 26. 3. 2012*. Ostrava: Sagit, 2012, ÚZ, S. 278. ISBN 978-80-7208-920-8.

k naplnění záměry zákonné úpravy ve sféře účinné a adekvátní satisfakce, ale také způsob úmrtí oběti.

*Postoj původce zásahu do osobnostních práv po tragické události, k níž v jeho důsledku došlo, je jednou z okolností, která má význam pro posouzení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích. Okolností, která může mít význam pro posouzení výše újmy, může být i způsob usmrcení dítěte žalobce.*²⁸

V souvislosti s výší imateriální satisfakce pozůstalých, považuje autor práce za vhodné zmínit rozsudek NS ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2535/2013, cituji:

*„Ke kritériím pro stanovení výše nemajetkové újmy způsobené smrtí osoby blízké náleží zejména intenzita vztahu žalobce se zemřelým, věk zemřelého a pozůstalého, otázka hmotné závislosti pozůstalého na usmrcené osobě, morální zadostiučinění ve formě právního postihu žalovaného (zpravidla trestněprávní sankce), míra zavinění, míra spoluzavinění usmrcené osoby, postoj žalovaného (lítost, náhrada škody, omluva aj.), dopad události do sféry původce, majetkové poměry žalovaného.“*²⁹

Z dalších rozhodnutí autor uvede např. pravomocný rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, pobočka v Táboře (sp. zn. 9 T 83/2013) ze dne 8. 1. 2014. Za zvlášť závažný zločin vraždy a týrání osoby žijící ve společném obydlí, kdy došlo k utýrání manželky žalovaného, vydal soud rozsudek o výši trestu v podobě odnětí svobody na dobu trvání 18 let a dále odsoudil pachatele k náhradě nemajetkové újmy ve výši 5.062.000 Kč, která má být poskytnuta dceři zavražděné (i pachatele), které bylo v době spáchání vraždy půl roku, a byla přítomna vraždě, jako satisfakce za celoživotní stigmatizace a faktická ztráta obou rodičů.

Jako další případ rozhodování soudců v souvislosti s imateriální újmou, uvádí autor pravomocný rozsudek Okresního soud v Prostějově (sp. zn. 2 T 149/2014 – rozsudek ze dne 18. 9. 2014), kdy došlo v důsledku dopravní nehody k přečinu usmrcení z nedbalosti, konkrétně nedání přednosti v jízdě a usmrcení cyklistky (nar. 1953). Rozsudkem byl trest odnětí svobody v délce trvání 2,5 roku

²⁸ *Rozsudek NS ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 83/2011 (Soubor C 13467, 13468).* Dostupné na: http://magistr.rizeniskoly.cz/cz/judikatura?_paging=1&_per_page=a1&_page=124

²⁹ *Rozsudek NS ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2535/2013.* Dostupné z: http://magistr.rizeniskoly.cz/cz/judikatura?_paging=1&_per_page=a1&_page=124

s podmíněným odkladem na zkušební dobu v délce 3 let a zákaz činnosti (řízení) po dobu 4 roky. Jako náhrada nemajetkové újmy sestře, synovi, dceři (oba již zletilí) bylo každému přisouzeno po 450.000 Kč a vnučce (narozena v r. 1991) bylo přisouzeno 350.000 Kč s tím, že rozsudkem bylo plně vyhověno požadavku dle žaloby. Výše uvedené ukazuje na skutečnost, že požadované částky nepřekračují dvojnásobek částky stanovené podle předchozí právní úpravy občanského zákoníku (paušální odškodnění nároků pozůstalých) a nejsou tedy nikterak přemrštěné.

Jako poslední příklad a pro srovnání volnosti v rozhodování soudců s ohledem na okolnosti jednotlivých případů uvádí autor práce rozsudek Okresního soudu v Domažlicích (sp. zn. 2 T 102/2014 – rozsudek ze dne 24. 9. 2014 – změněn KS Plzeň), který posuzoval případ přečinu usmrcení z nedbalosti pod vlivem návykové látky, kdy došlo k usmrcení dvou cyklistů (nar. 1944 a 1973). Rozsudkem byl udělen trest odnětí svobody v délce trvání 6 let a zákaz činnosti (řízení) 10 let. Jako náhrada nemajetkové újmy byla matce usmrcené, které byla zároveň manželkou usmrceného a dceři usmrceného, které byla zároveň nevlastní sestrou usmrcené, přiznána náhrada újmy ve výši 3.000.000 Kč a 2.000.000 Kč, kdy byla žalobou požadována náhrada ve výši celkem 40.000.000 Kč. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni byl tento rozsudek změněn v části výše finančního odškodnění na náhradu nemajetkové újmy matce (manželce) ve výši 2.000.000 Kč a dceři (nevlastní sestře) na částku 1.000.000 Kč. Zde je zajímavé srovnání s výší odškodnění smrti podle Metodiky ve srovnání s dřívějším paušálem a zejména z rozsudku odvolacího soudu patrné zohlednění majetkových možností škůdce.

Tyto rozsudky obou soudů zcela jasně reflektují výše uvedené ustanovení občanského zákoníku, konkrétně § 2959 a mj. zdůrazňují ztrátu dítěte jako nejhorší myslitelnou situaci.

13.3 Odškodňování újmy na zdraví pohledem do minulosti

K uvedení problematiky odškodnění újmy na zdraví a k důvodům nastavení nových pravidel pro stanovení náhrady škody je vhodné citovat rozhodnutí Ústavního soudu (nález ze dne 22. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 3367/13, vyhlášený dne 19. 6. 2014) k problematice odškodňování škody (újmy) na zdraví. V uvedeném rozhodnutí cituje

Ústavní soud návrh JUDr. Jiřího Jirsy (soudce Ústavního soudu) ze dne 10. 11. 2005 na zrušení tehdejšího ustanovení § 444 odst. 2 obč. zák., který zavazoval do 31. 12. 2013 (i v předmětné věci) soudy k aplikaci „bodovací“ vyhlášky č. 440/2001 Sb., a v němž se uvádí, že: *„celý systém odškodňování bolestí a ztížení společenského uplatnění, který je založen na konstrukci násobků vypočtených podle počtu bodů stanovených ministerstvem, následně zavazující soudní znalce, a ve svém důsledku i soud, je celý nedůstojný, odporující principům, které je nutno ctít v demokratické společnosti, má-li na mysli vážně ochranu lidské cti, důstojnosti a především zdraví a života. Pokud zákon vystaví konstrukci náhrady škody na zdraví (ústavně chráněného práva) na tom, že pověří úřad (Ministerstvo zdravotnictví), aby ohodnotil výši odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění zcela nedůstojným způsobem, jako je tomu v případě vyhlášky č. 440/2001 Sb., jde o zásadní neúctu k právům člověka, a tedy o rozpor s ustanovením čl. 1 odst. 1 Ústavy. Způsob odškodňování je nedůstojný tím spíše, pokud umožňuje soudům zvyšovat odškodnění stanovené podle zákona ve spojení s vyhláškou pouze ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele (§ 7 odst. 3 vyhl. č. 440/2001 Sb.).“*³⁰

Na návrh JUDr. Jirsy nakonec reagoval zamítavým nálezem Ústavní soud dne 16. 10. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 50/2005 a k navrhovanému zrušení ustanovení § 444 odst. 2 obč. zák. č. 40/1964 Sb. nedošlo. Úprava metodiky odškodňování bolestí a ztížení společenského uplatnění na základě bodového ohodnocení stanoveného výše citovanou vyhláškou, se stala aktuální až v roce 2014 tj. v době, kdy již odškodňovací vyhláška oficiálně neexistuje a odškodnění újmy na zdraví částečně řeší nový občanský zákoník. Tento však opustil metodiku bodového ohodnocení resp. odškodňování újmy na zdraví. V následujících odstavcích se autor práce pokusí okomentovat důvody, které vedly ke změně přístupu k náhradě újmy na zdraví.

13.4 Zásady proporcionality

V souvislosti se změnou metodiky se Ústavní soud zabývá svým nálezem z roku 2014, sp. zn. Pl. ÚS 50/2005 a opakovaně upozorňuje na zásadu proporcionality –

³⁰ Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/odskodnovani-ujmy-na-zdravi-aneb-ohlednuti-nekolik-let-zpet-a-vyhlednuti-do-budoucnosti-zaroven>

tentokrát ve vztahu k odškodňování nemateriální újmy na zdraví: „*Moderním ústavním nepsaným pravidlem, které podle dnes již konstantní judikatury Ústavní soud rovněž aplikuje, je princip proporcionality, který náleží mezi obecné zásady právní, jež sice nejsou v právních předpisech výslovně obsaženy, avšak v evropské právní kultuře se bezezbytku uplatňují (k tomu srov. např. nález pléna Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 33/97 in Ústavní soud České republiky: Sběrka nálezů a usnesení - svazek 9., č. 163, Praha 1998). Ústavní soud se tak přihlásil k evropské právní kultuře i k jejím ústavním tradicím. Ve světle těchto obecných zásad právních také interpretuje ústavní předpisy, především Listinu základních práv a svobod. Taková interpretace se pak promítá i do výkladu jednotlivých právních předpisů, tzn. v tomto případě těch, které upravují výši přiznané náhrady za způsobenou škodu na zdraví (náhrady za ztížení společenského uplatnění). Porušením pravidla proporcionality může dojít k zásahu do ústavně zaručených práv, a to konkrétně práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).*“³¹

Pro dokreslení je vhodné okomentovat postup a důvody Ústavního soudu, který v roce 2007 zamítl návrh na zrušení ustanovení § 444 odst. 2 obč. zák. č. 40/1964 Sb. Zásadní skutečností je, že citované ustanovení zákona je pouze zmocňující a návrh na jeho zrušení nesměřoval ke zrušení zákona, ale jen podzákoné normy, konkrétně vyhlášky č. 440/2001 Sb.

Obecný soud, který se zabýval žalobou, na jejímž konci bylo zamítnutí návrhu na zrušení ustanovení § 444 odst. 2 obč. zák. č. 40/1964 Sb. Ústavním soudem, neposuzoval žalobu dle principu proporcionality. Ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy byl soudce vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, jakožto součástí právního řádu a je tak oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu (tedy i § 7 vyhlášky č. 440/2001 Sb.) se zákonem nebo s příslušnou mezinárodní smlouvou. Pokud je tedy tento postup s nimi v rozporu, je soudce povinen je nepoužít. Pokud by t. č. obecný soud postupoval a argumentoval dle výše uvedeného, byla by otázka nastavení metodiky odškodnění újmy na zdraví aktuální již v roce 2005 resp. 2007. Změna v novém občanském zákoníku až v roce 2014 je tedy logickým vyústěním právní nereflektující vývoj v dané oblasti a implementace mezinárodního práva do povědomí odborné veřejnosti. Znamená

³¹ *Přehled judikatury z oblasti zdravotnictví II: odpovědnost ve zdravotnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, Judikatura, s. 82. ISBN 978-80-7357-739-1.

to, že se v letech minulých, ale i budoucích mají obecné soudy (podle Ústavního soudu) řídit při odškodňování újmy na zdraví především zásadou proporcionality (přiměřenosti), která fakticky znamená, že je ponecháno na soudu, aby v každém jednotlivém případě uvážil, jaká náhrada újmy na zdraví je v konkrétním případě „přiměřená“. Přiměřenost je dána vždy okolnostmi každého jednotlivého případu – úvaha, jaké odškodnění imateriální újmy na zdraví je v konkrétním případě přiměřené, se opírá především o srovnání aktivit a způsobu života poškozeného před poškozením zdraví a po ustálení zdravotního stavu po jeho poškození.

Vzhledem k souladu nové právní úpravy v občanském zákoníku a pohledu Ústavního soudu a s ohledem na neexistenci odškodňovací vyhlášky č. 440/2001 Sb., budou soudci obecných soudů do budoucna ve svém rozhodování vázání primárně zásadami a principy přiměřenosti. Ústavní soud ve svém aktuálním nálezu zdůrazňuje a tím i predikuje svůj pohled na problematiku do budoucna, že *„sice ponechává na obecných soudech stanovení konkrétní výše náhrady škody na zdraví; z hlediska ochrany ústavnosti však musí dbát o to, aby přiznaná výše náhrady za ztížení společenského uplatnění byla založena na objektivních a rozumných důvodech a aby mezi touto přiznanou výší (peněžní částkou) a způsobenou škodou (újmou) existoval vztah přiměřenosti.“*³²

13.5 Co lze očekávat od soudní praxe

Vzhledem k možnostem širokého výkladu, které s sebou nový občanský zákoník přináší, je nezbytné poskytnout metodice určitý rámec tak, aby bylo rozhodování příslušných soudů předvídatelné a v rámci možností jednotné v situaci, kdy odškodňovací vyhláška již neexistuje a existuje jen neurčité a obecné ustanovení § 2958 občanského zákoníku. To říká, že při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění – nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

³² Dostupné z: <http://www.usoud.cz/aktualne/k-nahrade-skody-na-zdravi-nalez-ustavniho-soudu-spzn-i-us-336713/>

K odškodnění újmy na zdraví tak lze čerpat z dnes již známé konstantní judikatury Ústavního soudu, prosazujícího zásadu proporcionality a dále je k dispozici metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolesti a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku). Přesto, že uvedená metodika nemá a nemůže mít závazný charakter (jak říká sám Nejvyšší soud), je vhodnou a v zásadě jedinou pomůckou k naplnění zásady slušnosti ve smyslu § 2958 obč. zák. a z tohoto důvodu Nejvyšší soud doporučuje soudům nižších stupňů, aby ji při rozhodování ve sporech o náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění aplikovaly a ve svých rozhodnutích uváděly zdůvodnění postup právě podle pravidel nastavených v doporučené metodice.

Metodika byla vytvořena zejména z důvodu reálných předpokladů, že po zrušení odškodňovací vyhlášky bude soudní praxe nejednotná a nepředvídatelná a bude tak mj. překážkou mimosoudním (smírným) řešením sporů o náhradu nemateriální újmy na zdraví. Řešení sporů dohodou je běžnou praxí např. pojišťoven, které řeší odškodnění ještě v „předžalobní fázi sporů“ a při nejasném rozhodování soudů budou postrádat návod, podle kterého odškodňovat. Smírné řešení sporů o výši náhrady újmy by mělo být v zájmu všech zúčastněných, neboť právě tyto spory jsou často poznamenané silným emočním vypětím a s ohledem na citlivý přístup k poškozeným by se neměly (v ideálním případě) k soudům vůbec dostat. Přes tento logický argument některá rozhodnutí Nejvyššího soudu již dnes naznačují, že jednotící tendence a tvorba jednotné metodiky není pro odškodnění přípustná, zejména v situaci, kdy byla zrušena „odškodňovací“ vyhláška. Na druhou stranu může být i pro soudce Nejvyššího soudu metodika užitečná právě z důvodu „vodítka“ pro snadnější najetí smíru v mimosoudní fázi řešení sporu tak, aby spor nedospěl až k řízení před soudem.

Každopádně občanský zákoník s účinností od 1. 1. 2014 dává mnohem větší prostor pro rozhodování soudce a dotváření takzvaného soudcovského práva, což ovšem předpokládá silnou soudcovskou osobnost se smyslem pro správné vyhodnocení argumentů a důkazů, kdy se může opřít o výpovědi svědků, znalecké posudky a hlavním měřítkem pro rozhodnutí bude nadále Ústavním soudem opakovaně zdůrazněná zásada proporcionality. V případě, že se soudní praxe začne ubírat cestou paušalizace a jednotným závěrům při odškodňování imateriální újmy na zdraví, bude Ústavní soud do této praxe rozhodování obecných soudů zasahovat.

13.6 Újma na zdraví pohledem pojišťovny

Jak již bylo v této práci uvedeno, byla Vyhláška č. 440/2001 Sb., o bodovém ohodnocení bolestného a ztížení společenského uplatnění, s účinností nového občanského zákoníku zrušena a v praxi pojišťoven to znamená nutnost akceptovat novou právní úpravu za situace, kdy je nezbytné změnit historicky uplatňované postupy odškodnění, ale nelze využít praktických příkladů ani judikatury. Takováto neznalost vede k potřebě vytvořit vlastní metodiku odškodnění, která v praxi pojišťoven navazuje právě na zrušenou Vyhlášku č. 440/2001 Sb. Přesto, že se zástupci pojišťoven aktivně účastnili diskuzí při tvorbě metodiky, je metodika doporučené Nejvyšším soudem jakousi maximalistickou variantou odškodnění, kterou většina pojišťoven sice vzala na vědomí, ale v zásadě si tvoří svou vlastní metodiku. Jistě lze v postupech pojišťoven a doporučení NS najít paralelu, ale pouze z těch důvodů, aby nebylo možné postup pojišťoven shledat v rozporu s doporučenou metodikou NS. Zjednodušení a nové nastavení postupů pojišťoven při odškodnění újmy na zdraví tak spočívá zejména v navýšení bodového ohodnocení dle Vyhlášky č. 440/2001 Sb. O konkrétní násobky, které jsou základem pro jednání s poškozenými resp. odškodňovanými. Podle úspěchu negociace jsou pak násobky navyšovány na akceptovatelnou výši nebo přichází na řadu jednání o odškodnění před soudem.

Autor práce předpokládá, že většina případů odškodnění újmy bude řešena dohodou, tj. dobrovolným plněním pojistitele a nebude tak o výši odškodnění újmy na zdraví rozhodovat soud, ale v řadě případů nezbude, než se s nárokem na náhradu obrátit na soud. Tyto situace se týkají nejen újmy, ke které dojde v souvislosti s dopravní nehodou, ale i v souvislosti např. s pracovním úrazem. Není tedy překvapením, že většina pojišťoven aplikovala metodiku odškodnění založenou na bodovém ohodnocení bolestného a ztížení společenského uplatnění podle již zrušené vyhlášky č. 440/2001 Sb. Aplikace „upravené“ zrušené právní normy je nejjednodušší úpravou, kterou mohly pojistitelé zvolit a to mj. i s ohledem na odbornost a změny v postupech likvidátora, kdy je ve většině případů dostatečná úprava vzorce pro výpočet odškodnění, s tím, že takovéto navýšení splňuje, podle pojišťoven, pravidlo přiměřeného odškodnění odpovídající zásadám slušnosti. Pokud odškodnění, poskytnuté pojišťovnou podle zrušené vyhlášky, nebude pro poškozeného dostatečné a dalším jednáním již k dohodě nedojde, nezbyvá poškozenému než své nároky uplatnit u příslušného soudu s tím, že o

nároku bude rozhodováno nikoli podle zrušené vyhlášky, ale podle volné úvahy soudu, s největší pravděpodobností na základě doporučené Metodiky NS.

Tento způsob stanovení náhrady za újmu na zdraví v podání pojišťoven nelze označit za správný, ale ani za špatný. V situaci chybějící praxe a neznalosti rozhodování soudů, v zásadě navýšení odškodnění splňuje představu zákonodárce o nutnosti změny, konkrétně navýšení, v odškodnění za újmu na zdraví. Za nesprávné lze jednoznačně označit rozpory a nejednotnost mezi postupy jednotlivých pojistitelů, kdy je výše odškodnění závislá nejenom na rozsahu újmy na zdraví, ale i metodice každého jednotlivého pojistitele. Vzhledem k rizikům, spojeným s kartelovými dohodami, není možné neformální a zjednodušené postupy mezi pojistiteli zjednodušit a sjednotit a jediným jednotícím dokumentem, resp. metodikou může být doporučená Metodika NS, což samozřejmě nevylučuje a neomezuje různá rozhodnutí soudů. Autor práce provedl průzkum u jednotlivých pojistitelů, jehož výsledkem byla zásadní nejednotnost ve výši odškodnění a v porovnání s metodikou NS se částky odškodnění drží logicky na výrazně nižší úrovni. Uvedené logicky souvisí se snahou minimalizovat náklady na pojistná plnění, tj. ekonomické chování soukromoprávních finančních institucí – pojišťoven.

PRAKTICKÁ ČÁST

14 KONKRÉTNÍ NEMAJETKOVÁ ÚJMA POHLEDEM SOUDŮ

Jako součást praktické části diplomové práce zvolil autor konkrétní stanoviska odvolacích soudů, které by měly dát odpověď na hypotézu, zda je odškodění za nemajetkovou újmu soudy stanovováno podle pravidel proporcionality a v rámci možností i jednotně nebo se jedná o proces velmi individuální a v diametrálně odlišných částkách přesto, že je metodika Nejvyššího soudu již v platnosti a doporučená soudům nižších stupňů. Autor práce zvolil jako příklad rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ve dvou obdobných případech nemajetkové újmy, konkrétně v případech způsobení smrti v rámci provozu motorového vozidla. Autor čerpal a pro práci použil informace z osobních setkání s odborníkem na danou problematiku, který ji zná velmi dobře z pohledu soudní i lékařské praxe a mj. i z pohledu pojišťovny.

Alkohol za volantem přináší smrt na silnicích

Příkladem rozhodování soudů v případech nemajetkové újmy následkem usmrcení osoby blízké je případ dopravní nehody ze dne 21. 6. 2014, kdy řidič vozidla Škoda, bez platné technické kontroly, nepřizpůsobil rychlost jízdy svým schopnostem, kdy vozidlo řídil po předchozím požití alkoholických nápojů a v době nehody měl v krvi nejméně 2,35 g/kg alkoholu a nebyl přitom, v důsledku ovlivnění alkoholem, schopen bezpečně a spolehlivě řídit motorové vozidlo. Po projetí křižovatkou nereagoval na cyklisty jedoucí ve směru jeho jízdy v levém odbočovacím jízdním pruhu a přední částí vozidla narazil do zadní část jízdních kol cyklistů. První z cyklistů (muž, rok narození 1944) i druhý z cyklistů (žena, rok narození 1973) v důsledku dopravní nehody utrpěli mnohačetná poranění, na jejichž následky zemřeli.

Řidič vozidla Škoda Octavia byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti let nepodmíněně a zároveň mu byl uložen trest zákazu činnosti, spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu 10 let. Dále soud uložil obžalovanému uhradit poškozeným způsobenou škodu a to manželce prvního zemřelého a zároveň matce druhé zemřelé 3.000.000 Kč a dceři zemřelého a zároveň nevlastní sestře zemřelé 2.000.000 Kč. V rámci šetření bylo konstatováno, že poškození (usmrcení) nenesou na

vzniku dopravní nehody naprosto žádnou vinu. Soud neshledal žádnou z polehčujících okolností ve prospěch řidiče vozidla a způsob jízdy obžalovaného nelze dle soudu hodnotit jinak, než jako hazardování se životy ostatních účastníků provozu. S ohledem na fatální následek dopravní nehody, s přihlédnutím ke generální prevenci a s ohledem na závažnost trestného činu, kdy obžalovaný měl v době řízení motorového vozidla nejméně 2,35 g/kg alkoholu a v neposlední řadě řídil motorové vozidlo bez platné technické kontroly, byl řidiči vozidla uložen nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře šesti let a uložen zákaz řízení motorových vozidel po dobu 10 let.

Ve vztahu k pozůstalým bylo uvedeno, že žádný z uložených trestů nemůže napravit citelný následek a zmírnit jejich bolest a utrpení. První pozůstalá, manželka zemřelého, uplatnila nárok na náhradu škody v celkové výši 20.000.000 Kč a k uplatněnému nároku sdělila, že odkazuje na metodiku odškodňování újem na zdraví podle nového občanského zákoníku, když tato metodika mimo jiné definuje částku představující pomyslnou hodnotu lidského života při absolutním vyřazení ze všech sfér společenského zapojení s tím, že výchozí rámcová částka by se měla pohybovat kolem 10.000.000 Kč. Poškozená (pozůstalá manželka a matka) dále sdělila, že si je vědoma toho, že uvedená metodika se netýká výslovně případu ztráty blízké osoby a s tím souvisejících duševních útrap, ale v jejím případě došlo ke ztrátě dvou nejbližších osob manžela a dcery. Z tohoto důvodu považuje za přiměřenou výši náhrady škody odškodňující utrpení částku 10.000.000 Kč za každou z obětí celkem tedy 20.000.000 a druhá poškozená (dcera zemřelého a nevlastní sestra zemřelé) rovněž uplatňuje nárok na náhradu škody v celkové výši 20.000.000 Kč s tím, že druhá poškozená sdělila, že i v jejím případě došlo ke ztrátě dvou nejbližších osob. Obě poškozené soudu doložily písemné prohlášení, ve kterém podrobně uvedly, jaký dopad má spáchaný trestný čin na jejich dosavadní život.

První poškozená sdělila, že v důsledku nehody zemřel její manžel, se kterým žili v harmonickém vztahu celkem 46 let, a dále sdělila, že byla v mnohých směrech odkázána na pomoc své dcery při běžných denních činnostech, jakož i na pomoc svého manžela např. řízením motorového vozidla. Druhá poškozená popsala svůj vztah se svým otcem, kdy ji po smrti maminky byl tatínek velkou oporou a dále uvedla, že s tatínkem měli překrásný nynější vztah, kdy ji podporoval a rovněž podporoval i její děti placením soukromého studia.

Složitá situace nastala ohledně uplatněných nároků poškozených, které dohromady požadovaly částku 40.000.000 Kč. Soud si byl v rámci rozhodování v adhezním řízení vědom shora konstatované metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví a soudci bylo dále známo, že předmětná metodika výrazně posunuje určování ceny lidského života oproti předchozí právní úpravě.

Soud, při stanovení náhrady škody vůči poškozeným, vycházel z ustanovení § 2959 občanského zákoníku, kdy v rámci určování peněžní náhrady při usmrcení, ve smyslu předmětného ustanovení, vycházel ze zásady slušnosti, neboť neměl k dispozici žádná konkrétní čísla, která by umožňovala, přesněji vyčíslit rozsah škody.

Za účelem odškodnění by bylo nutné provádět další dokazování tak, aby bylo zjištěno, jakým způsobem se smrt poškozených projevila v materiální sféře u poškozené a o kolik případně poklesl příjem do rodiny poškozených s ohledem na úmrtí a dále jak jsou nahrazovány činnosti, které zastávali zemřelí. Soud si byl, v rámci rozhodování v adhezním řízení, vědom toho, že žádná finanční částka nemůže poškozeným odčinit vzniklé duševní útrapy, které byly zapříčiněny ztrátou nejbližšího a soud uváděl i skutečnosti, že si je vědom nejhorší situace pro rodiče, kdy přežije vlastní dítě a musí mu zajišťovat pohřeb. K této situaci došlo bohužel u poškozené, která v jednom okamžiku přišla nejenom o svého manžela, ale i svou jedinou dceru. Rovněž druhá poškozená přišla o posledního z rodičů. Soud si byl vědom shora zmíněného ustanovení § 2959 občanského zákoníku, který výslovně stanoví, že pokud lze výši peněžité náhrady určit je třeba vycházet z zásad slušnosti.

Zde za dané situace soud konstatoval, že je namístě rozhodnout a určit minimální výši peněžité náhrady za utrpení poškozených. Z tohoto důvodu soud rozhodl, že částka ve výši 3.000.000 Kč ve vztahu k první poškozené a částka 2.000.000 Kč k druhé poškozené jsou částky, které by poškozeným měl vyvážit vzniklé duševní útrapy. Poškozené by měly mít v této těžké situaci materiální zabezpečení takové, aby nemusely řešit případné finanční problémy a tomu by měly zabránit právě shora přiznané finanční prostředky. Soud přiznal vyšší částku první poškozené, neboť v jejím případě nastala nejhorší situace, kterou je smrt vlastního dítěte.

Proti tomuto rozsudku se poškozené i obviněný odvolali ke krajskému soudu, kdy trestně právní klasifikace činu nebyla nijak měněna a odvolací soud řešil pouze otázku výše náhrady škody, která v prvoinstančním řízení nebyla přiznána dle žalobního

návrhu poškozených. K náhradě škody pak odvolací soud konstatoval, že nejsložitější bylo právě rozhodování o náhradě škody.

Nárok poškozených na náhradu škody vycházel z metodiky Nejvyššího soudu, kdy v případě náhrady nemajetkové újmy na zdraví, konkrétně za bolest a ztížení společenského uplatnění, je v podstatě hodnota lidského života oceněna částkou 10.000.000 Kč. Nejvyšší soud zároveň metodicky naznačuje, že u osob starších by se hodnota měla tato částka snižovat a u osob mladších zvyšovat. Tato částka, ke které došel Nejvyšší soud je v praxi jednotlivých soudů, které se těmito nároky zabývají, však nejednotná a sám Nejvyšší soud uvádí, že bude trvat řadu let, než bude postup sjednocen. Původně, podle starého občanského zákoníku, byla částka při úmrtí blízké osoby stanovena ve výši 240.000 Kč a 175.000 Kč a dle této staré právní úpravy by první pozůstalá obdržela částku 480.000 Kč a druhé pozůstalá částku 415.000 Kč. Tyto částky by byly nízké a také proto byla přijata nová právní úprava, která je ovšem velmi obecná a záleží vždy na jednotlivých případech. Odvolací soud měl za to, že je při zvažování výše nemajetkové újmy nutné vidět i druhé hledisko, a to osobu viníka. Je nutno zohlednit i situaci viníka a záleží tedy i na tom, jaké jsou jeho reálné možnosti, jeho příjmy a jeho vyživovací povinnosti. Obžalovaný má uváděný měsíční příjem kolem 36.000 Kč a důležité je dle odvolacího soudu i to, že má dosud vyživovací povinnost k nezletilému synovi, která bude trvat ještě řadu let. Při určování výše náhrady škody je také důležité, jakým způsobem a jakou formou zavinění byla smrt poškozenému způsobena. Způsobení smrti nedbalostním zaviněním, jako v tomto případě, samozřejmě představuje nižší míru zavinění než úmyslné jednání, byť míra zavinění úrazu se smrtelnými následky byla vysoká, především vzhledem k vysoké hladině alkoholu v krvi obžalovaného v době vzniku škody.

Odvolací soud má za to, že s přihlédnutím k reálným možnostem obžalovaného a především k vyživovacím povinnostem k nezletilému dítěti, byla i škoda, kterou určil okresní soud vysoká, a proto ji snížil. Bylo tedy rozhodnuto o povinnosti obžalovaného uhradit první poškozené na náhradě nemajetkové újmy částku 2.000.000 Kč a druhé poškozené částku 1.000.000 Kč. Rozdíl je dán tím, že při dopravní nehodě zaviněné obžalovaným, první poškozená ztratila manžela a jedinou dceru a druhá poškozená ztratila otce a nevlastní sestru. Se zbytkem uplatněných nároků byly obě poškozené odkázány podle § 229 odst. 2 trestního řádu na řízení ve věcech občanskoprávních,

neboť bližší rozhodování o peněžité satisfakci je zásahem do osobnostního práva a dokazování ve věci výše újmy, způsobené usmrcením osoby blízké, by přesahovalo rámec dokazování v trestním řízení.

Odvolací soud tedy částečně vyhověl odvolání obžalovaného, kdy povinnost náhrady újmy snížil, nevyhověl však odvoláním poškozených.

Riskantní jízda s tragickými následky

Druhým příkladem odškodnění nemajetkové újmy, který slouží k porovnání uplatnění metodiky v praxi, je rozhodnutí Krajského soudu v Plzni, ke kterému se odvolal řidič, který v místě zákazu předjíždění, na silnici druhé třídy mimo obec, předjížděl vozidlo rychlostní 130 km/hod. v místě, kde je předjíždění zakázáno svíslou dopravní značkou. Při předjíždění nesprávně vyhodnotil aktuální situaci silničním provozu a vůbec nereagoval na brzdění vozidla jedoucího před ním a odbočujícího vlevo a svou rychlost neustále zvyšoval. Následně narazil do levého boku tohoto vozidla s tím, že střetová rychlost vozidel činila, podle znaleckého posudku, nejméně 130 km/hod. V důsledku této nehody utrpěla řidička vpředu jedoucího vozidla smrtelná zranění, kterým na místě podlehla.

Řidič odpovědný za nehodu se odvolal proti rozsudku okresního soudu, který rozhodl o podmíněném trestu odnětí svobody v trvání 30 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu osmi let. Dále soud prvního stupně uložil odpovědnému řidiči nahradit majetkovou újmu poškozeným a ve výši 4.500.000 Kč první poškozené (dcera ve věku 7 let), odškodnění ve výši 2.000.000 Kč druhé poškozené (matce zemřelé) a 1.000.000 Kč třetímu poškozenému (bratr zemřelé).

Odvolací soud potvrdil rozsudek okresního soudu do výše podmíněného trestu odnětí svobody a pouze snížil zákaz řízení motorových vozidel na dobu trvání čtyřech let. Odškodnění nemajetkové újmy, proti které se obviněný odvolal, potvrdil s tím, že potvrzení zdůvodnil odvoláním na příslušnou metodiku Nejvyššího soudu České republiky, která je zmiňována již v rozsudku soudu nižšího stupně. Odkaz na tuto metodiku je mj., i ve vyjádření poškozených, kdy se na metodiku NS odvolávají, konkrétně na stanovení odškodnění, kdy se v podstatě stanoví hodnota lidského života částkou 10.000.000 Kč. Současně uvádí že, čím by byla usmrcená osoba mladší, tím může být tato částka vyšší a naopak. Jestliže v daném případě došlo k usmrcení mladé

ženy, matky nezletilého sedmiletého dítěte, tak je potom (v souladu s názorem soudů obou stupňů) rozhodně částka ve výši 4.500.000 Kč částkou přiměřenou a nikoliv nepřiměřeně vysokou. Okresní i odvolací soud se ve svých rozhodnutích podrobně zabývaly přiměřeností a podle jejich názoru jsou částky určené pro dceru, matku i bratra zemřelé přiměřené a adekvátní s tím, že to jsou osoby osobně bližší ve vztahu k zemřelé a osoby, které s ní byly v dobrých vztazích, častých kontaktech a vzájemně si pomáhali. Duševní újma, která u nich nastala, je jistě výraznějším než by uvedené částky tedy 1.000.000 Kč a 2.000.000 Kč mohly vyvážit. Rovněž tyto částky nelze považovat za nepřiměřeně vysoké ani v případě, že by byla zjištěná spoluvina zemřelé na vzniku dopravní nehody a tyto částky by ve výsledku mohly být nepochybně ještě vyšší.

Závěr vyvozený z příkladů z praxe

Z výše uvedeného vyplývá, že aktuální judikatura přebírá metodiku Nejvyššího soudu a jednotlivá rozhodnutí tuto metodiku zohledňují. Přesto, že soudy využívají metodiku, rozhodují samostatně a ve svých rozhodnutích zvažují konkrétní okolnosti jednotlivých případů a ve svých odůvodněních se řídí zejména zásadou proporcionality.

Srovnání obou, výše uvedených, příkladů z praxe dochází autor práce k zajímavému zjištění, že míra společenské nebezpečnosti jednání odpovědného subjektu nemusí být v současné praxi přímo úměrná výši odškodnění přesto, že v rámci doporučené metodiky by toto jednání mělo mít na výši odškodnění vliv. Stěží by tak mohl případ odškodnění za usmrcení cyklistů být odškodněn výrazně nižší částkou přesto, že jednání odpovědného je mnohem zavrženíhodnější zejména k množství alkoholu v krvi a uvedený názor potvrzuje i mnohem přísnější trest na horní hranici trestní sazby. V kontrastu se závažností jednání je pak přiznané odškodnění nemajetkové újmy pozůstalých, které je výrazně nižší, než v druhém případě, kdy sice došlo k závažnému porušení podmínek provozu na pozemních komunikacích, ale bez vlivu alkoholu a s určitou mírou zavinění i na straně poškozené řidičky.

Z uvedeného vyplývá, že přes existenci metodiky a doporučení Nejvyššího soudu jsou rozhodnutí soudů diametrálně odlišná a bude otázkou času, kdy bude judikatura v oblasti výše náhrady nemajetkové újmy sjednocena.

14.1 Újma na zdraví v praxi konkrétní pojišťovny

Případ, který je obsahem praktické části diplomové práce, typickým případem újmy související se provozem motorového vozidla, bohužel s tragickými následky. Autor práce tento případ uvádí zejména s ohledem na osobní aktivní zapojení do řešení případu s pojišťovnou, kde zastává roli prostředníka mezi pozůstalými a právním zástupcem. Uvedený případ dokumentuje proces odškodnění od vzniku škody až po odškodnění nároků za strany viníka, resp. jeho odpovědnostního pojistitele.

Autor práce má dlouholetý přátelský vztah k rodině, pozůstalé pro zemřelé v dopravní nehodě. Konkrétně se jedná o dopravní nehodu, ke které došlo dne 9. 9. 2015 v 16:55 hod., kdy řidič Josef J. řídil vozidlo VW Polo po silnici III. třídy od obce Ostroměř na obec Chomutice (okres Jičín). Při jízdě za jasného dne proti slunci, na přehledném rovném úseku, přehlédl řidič Josef J. protijedoucí cyklistky Elišku N. nar. 17. 6. 1941, Jaroslavu H. nar. 7. 2. 1943 a Hanu K. nar. 29. 9. 1942 a z nezjištěného důvodu přešel do protisměru, kde cyklistky levou přední částí svého vozidla srazil vlevo mimo komunikaci, kdy Hana K. utrpěla zranění neslučitelná se životem a na místě dopravní nehody zemřela, Jaroslava H. utrpěla těžká poranění, se kterými byla převezena do Fakultní nemocnice v Hradci králové, kde po převozu zemřela a Eliška N. utrpěla těžká poranění pánve, stehenní kosti a vnitřní krvácení, se kterými byla převezena do Fakultní nemocnice v Hradci králové, kde byla akutně operována a následně dne 10. 9. 2015 zemřela.

Předmětnou dopravní nehodu s tragickými následky vyšetřoval orgán Oddělení obecné kriminality Policie ČR Jičín, který neprodleně zahájil úkony trestního řízení podle § 158/3 trestního řádu pro podezření z přečinů usmrcení z nedbalosti a těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, kterých se mohl dopustit řidič vozidla VW Polo Josef J. Jedním ze směrů vyšetřování bylo zjištění zdravotního stavu Josef J. výsledkem ošetřující lékařky (psychiatřičky) MUDr. Vladislavy M. Výsledkem bylo zjištěno, že z důvodu špatného psychického stavu, kdy Josef J. trpí bipolární efektívni poruchou, měl od lékařky zakázáno řízení motorových vozidel, s čímž byl srozuměn a v den dopravní nehody toto nerespektoval. Nadto bylo na místě dopravní nehody zjištěno, že čelní sklo vozidla VW Polo nebylo dostatečně očištěné, s vozidlem jel Josef J. nízko proti svítícímu slunci a nepřizpůsobil rychlost tak, aby mohl včas a v dostatečné míře reagovat na protijedoucí cyklistky. Na základě provedeného šetření bylo následně

rozhodnuto o zahájení trestního stíhání Josefa J. pro přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143/1, 4 trestního zákoníku.

V této situaci se na autora práce, vnímaného jako znalého uvedené problematiky, obrátila jedna z pozůstalých dcer po paní Haně K. s žádostí o pomoc s řešením nároků, plynoucích pozůstalým při odškodnění újmy z předmětné události. Autor práce má dlouholetou praxi v pojišťovnictví, konkrétně v oblasti likvidace škody na vozidlech z titulu pojištění vozidel a s pozůstalou a její rodinou je dlouho dobu v přátelském vztahu.

Vzhledem ke složitosti případu, rozsahu nároků, jejich výše a s ohledem na právní úpravu, kdy se případ řadí do období platnosti nového občanského zákoníku a v neposlední řadě z důvodů možností operativní a případně i osobní komunikace s odpovědností pojišťovnou viníka, doporučil autor práce poškozeným zastoupení prostřednictvím právního zástupce s tím, že zároveň doporučil právního zástupce znalého dané problematiky a s velmi dobrými referencemi. Na základě souhlasu poškozené byla oslovena právní kancelář a na základě plné moci tak převzala právní zastoupení všech pozůstalých po paní Haně K.

Vyjma obecných a hlavičkových údajů, byla plná moc koncipována v následujícím znění: *„zmocňuji Mgr. Michala D., aby mne obhajoval, resp. ve všech právních věcech zastupoval, aby vykonával veškeré úkony, přijímal doručované písemnosti, podával návrhy a žádosti, uzavíral smíry a narovnání, uznával uplatněné nároky, vzdával se nároků, podával opravné prostředky, námitky nebo rozklady a vzdával se jich, vymáhal nároky a plnění nároků, přijímal jejich plnění, potvrzoval, odmítal nebo neodmítal dědictví, jmenoval rozhodce a sjednával rozhodčí smlouvy, to vše i tehdy, když je dle právních předpisů zapotřebí zvláštní plné moci. Tuto plnou moc uděluji i v rozsahu práv a povinností podle trestního řádu, občanského soudního řádu, správního řádu, občanského zákoníku a zákoníku práce a jako zvláštní plnou moc ve věci dopravní nehody ze dne 9. 9. 2015. Beru na vědomí, že zmocněnec je oprávněn si ustanovit za sebe zástupce, a pokud jich ustanoví více, souhlasím, aby každý z nich jednal samostatně“.*³³

³³Interní zdroj Česká podnikatelská pojišťovna a.s.

Tato plná moc byla udělena právnímu zástupci za každého z pozůstalých, kteří pociťovali úmrtí paní Hany K. jako svou osobní újmu. Konkrétně nárok uplatnil pozůstalý manžel, dcery, vnučky, pravnučky a zeť. Na základě zplnomocnění uplatnil právní zástupce u pojišťovny, u které měl pan Jaroslav H. sjednáno povinně smluvní pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, nároky plynoucí z předmětné dopravní nehody. Konkrétně byly vzneseny nároky na jednorázové odškodnění citové újmy, dále byla uplatněna škoda za poškození resp. zničení dioptrických brýlí a jízdního kola, kdy náhradu obou těchto škod (kolo a brýle) bude pojišťovna vyplácet dědicům na základě usnesení o dědictví, kdy je požadována kopie tohoto usnesení. Za vypravitele pohřbu byly uplatněny náklady za okrasné dřeviny, smuteční kytice a smuteční hostinu. Přesto, že nebyly náklady uplatněny, uhradila by pojišťovna i náklady na úpravu pomníku (hrobu). Zároveň právní zástupce vyžádal u Policie České republiky podklady z vyšetřovacího spisu tak, aby mohl doložit právní základ nároku poškozených.

Na základě uplatnění nároků majetkové a nemajetkové újmy požádala pojišťovna o vyplnění vlastního formuláře „Oznámení škodné události pozůstalým“, kopie dokladů totožnosti od všech pozůstalých, kopie rodných listů zemřelé a konečné a pravomocné rozhodnutí o viníkovi dopravní nehody, znalecké posudky z oboru doprava a z oboru zdravotnictví (má-li je poškozený k dispozici) a číslo účtu pro zaslání plnění. Zvláštní odstavec dopisu byl věnován informaci o povinnosti pozůstalých poskytnout, v souladu s § 6 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb. o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, výše uvedené doklady. Autor práce se zamýšlí nad významem citovaného § zákona, jehož přesné znění je:

Nestanoví-li tento zákon jinak, má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku poškozenému:

- a) způsobenou škodu na zdraví nebo usmrcením,
- b) způsobenou škodu vzniklou poškozením, zničením nebo ztrátou věci, jakož i škodu vzniklou odcizením věci, pozbyla-li fyzická osoba schopnost ji opatrovat,
- c) ušlý zisk,
- d) účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením při uplatňování nároků podle písmen a) až c); v souvislosti se škodou podle písmene b) nebo c) však jen v případě marného uplynutí lhůty podle § 9 odst. 3 nebo neoprávněného odmítnutí

anebo neoprávněného krácení pojistného plnění pojistitelem, pokud poškozený svůj nárok uplatnil a prokázal a pokud ke škodné události, ze které tato škoda vznikla a za kterou pojištěný odpovídá, došlo v době trvání pojištění odpovědnosti, s výjimkou doby jeho přerušení.

Odkaz výše uvedené právní úpravy souvisí spíše s uplatněním a prokázáním nároku na odškodnění újmy než na povinnost doložit konkrétní doklady pojišťovně, nicméně za zmínku stojí ujednání písmene d), podle kterého má poškozený mj. nárok na úhradu účelně vynaložených nákladů spojených s právním zastoupením při uplatňování nároků podle písmen a), tj. v souvislosti se způsobenou škodou na zdraví nebo usmrcením.

Na základě dohody právního zástupce a pozůstalých byly uplatněny následující nároky na odškodnění majetkové a nemajetkové újmy:

Pro Jaroslava K. (pozůstalý manžel), požaduje právní zástupce náhradu duševní újmy vzniklé úmrtím manželky ve výši 1.500.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Jako odůvodnění výše odškodnění uvedl pan Jaroslav K., prostřednictvím svého právního zástupce, že žil se svojí zesnulou manželkou v naplněném svazku nepřetržitě od roku 1962 až do jejího úmrtí a po takto dlouhé době přišel o milovanou osobu a tím i o veškerou životní radost a další perspektivu, a to navíc ve vyšším věku, kdy schopnost vyrovnat se s takto zásadní životní změnou je výrazně nižší než u osob v mladém věku.

Za majetkovou újmu bylo požadováno následující odškodnění: náhrada nákladů spojených s pohřbem - vypravení pohřbu 15.500Kč, na kterou má osoba vypravující pohřeb právo dle ustanovení § 2961 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; náhrada nákladů spojených s pohřbem - smuteční hostina ve výši 8.000 K, na kterou vzniká právo dle ustanovení § 2961 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; náhrada nákladů spojených s pohřbem - smuteční kytice 1.930Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2961 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, náhrada za zničené jízdní kolo 6.800,00 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2952 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; náhrada za zničené brýle 6.540 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2952 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Nárok na odškodnění nákladů za vypravení pohřbu a náklady související s pohřbem má právo vypravitel pohřbu s tím, že ostatní majetková újma bude vypořádána v souladu s dědickým

řízením. Pro zjednodušení lze výše uvedené nároky shrnout pod majetkovou a nemajetkovou újmu pana Jaroslava K., která činí celkem 1.538.770 Kč.

Pro paní Renatu T. (pozůstalá dcera) byla uplatněna nemajetková újma spočívající v duševní újmě vzniklé úmrtím maminky ve výši 1.000.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Přesto, že má paní Renata T. vlastní rodinu a domácnost, i ve své dospělosti udržovala se svojí zesnulou maminkou, tak jako i všichni další její potomci, blízké vazby, a to až do jejího úmrtí, které ji proto citově velmi zasáhlo. Jako majetková újma byla náhrada nákladů spojených s pohřbem, konkrétně květiny/dřeviny v celkové výši 350 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2961 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, celková újma uplatněná prostřednictvím právního zástupce činí celkem 1.000.350 Kč.

Pro další pozůstalou osobu paní Hana D. (pozůstalá druhá dcera), byla uplatněna náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím maminky ve výši 1.000.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník z týchž důvodů, jako její sestra.

Nikola T. (pozůstalá vnučka) náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím babičky 750.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník z týchž důvodů, jako její maminka, paní Renata T.

Petra Ž. (pozůstalá vnučka) náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím babičky 750.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník z týchž důvodů, jako její maminka, paní Hana D.

Lenka K. (pozůstalá vnučka), náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím babičky 750.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník z týchž důvodů, jako její maminka, paní Hana D.

Miroslav D. (pozůstalý zeť), náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím tchýně 500.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Přesto, že se zesnulou paní Hanou K. nebyl spřízněn pokrevně, vzhledem k tomu, že v mladém věku přišel o vlastní maminku, stala se mu zesnulá paní Hana K. náhradní maminkou a její úmrtí pociťuje stejně, jako by mu podruhé zemřela vlastní maminka.

Barbora Ž. (pozůstalá pravnučka) náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím prababičky 150.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský

zákoník; ač je ještě v dětském věku, její zesnulá prababička jí velmi chybí, neboť ji k ní pojilo úzké pouto.

Natálie K. (pozůstalá pravnučka) náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím prababičky 150.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, z týchž důvodů, jak uvedeny u Barbory Ž.

Amálie K. (pozůstalá pravnučka) náhrada duševní újmy vzniklé úmrtím prababičky 150.000 Kč, na kterou má právo dle ustanovení § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, z týchž důvodů, jak uvedeny u Barbory Ž.

Na základě výše uvedeného návrhu na odškodnění byla pojišťovnou zorganizována schůzka, projednány jednotlivé nároky poškozených a tyto uplatněné nároky byly pojišťovnou odsouhlaseny a uhrazeny. Zničené věci zesnulé (kolo a brýle), které byly formálně uplatněny jménem manžela, byly předmětem dědictví, tzn., že je notář zahrnul do aktiv dědictví, což se následně uvedlo i v usnesení soudu o projednání dědictví a pojišťovna podle tohoto usnesení poskytla plnění.

ZÁVĚR

Právě proto, že nový občanský zákoník nechává více prostoru pro výklad, včetně výkladu soudního se autor domnívá, že odškodnění v oblasti škod na zdraví bude podstatně „spravedlivější“ k poškozeným, případně k pozůstalým a narovná tak nespravedlnosti spočívající v limitech odškodnění, na které se odvolávaly subjekty povinné poskytnout náhradu škody (zaměstnavatel, pojišťovna, soudy apod.). Zároveň bude, dle nové právní úpravy, možno stanovit odškodnění s ohledem na konkrétní situaci a stav poškozených, bez nutnosti paušalizace a řazení do jednoduchých tabulek a diagnóz.

Z pohledu praxe se domnívám, že pokud nebude k dispozici žádný prováděcí předpis nebo alespoň obecně uznávaný metodický postup, který by poskytl základní vodítko pro odškodňování nároků za škody vzniklé ublížením na zdraví a usmrcením, dojde nesporně k navýšení počtu soudně řešených případů. Kritizovaná náhradová vyhláška sice svazovala odpovědné v rozhodování, ale zároveň umožňovala mimosoudně vyřešit většinu případů.

Závěrem lze konstatovat, že by se ve sporech o odčinění imateriální újmy na zdraví neměli poškození primárně dovolávat zrušené vyhlášky a zvyklostí z dob její účinnosti, ani metodických pokynů Nejvyššího soudu.

Argumentace by tak měla být založena na konkrétních skutečnostech založených zejména na tom, co všechno poškozený před vznikem újmy mohl a co po ní nemůže, jaké zvýšené náklady jsou nutné pro zajištění odpovídajícího životního komfortu poškozeného, jaké jsou jeho možnosti a náklady na začlenění do běžného života, pro jeho slušné a důstojné „dožití“ s využitím služeb odpovídajícím standardům dnešní společnosti, případně „náhradního“ rodinného života a utišení bolestí fyzického i psychického charakteru atd.

Soudci potom musí vždy v konkrétní věci ad hoc hodnotit taková tvrzení ve vztahu k provedeným důkazům a zejména rozhodovat individuálně, s ohledem na okolnosti každého případu, nikoliv podle tabulek, vzorů a metodických pokynů.

V opačném případě lze očekávat rušení rozhodnutí obecných soudů Ústavním soudem po mnoha letech řízení, což jistě povede k disharmonii u samotných soudců, ale zejména tím budou postiženi samotní zdravotně poškození spoluobčané, kteří jsou již dost postiženi nenadálou událostí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEZOUŠKA, Petr a Lucie PIECHOWICZOVÁ. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 375 s. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-819-2.

BUŠTA, Pavel. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla: s komentářem a souvisejícími předpisy*. Praha: Venice Music Production, 2004-. ISBN 80-902948-1-2. Vychází nepravidelně.

BUŠTA, Pavel. *Zákon o silničním provozu s komentářem: (ve znění 23 novel) : zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)*. Praha: Venice Music Production, 2011. ISBN 978-80-904270-1-3.

ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka 26. 3. 2012*. Ostrava: Sagit, 2012, 320 s. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8.

ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, 1391 s. *Zákony - komentáře (Linde)*. ISBN 978-80-7201-687-7.

FIALA, Josef a Milan KINDL. *Občanský zákoník: komentář I. Díl (§1 až 487)*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, c2009. ISBN 978-80-7357-395-9.

HENDRYCH, Dušan a Josef FIALA. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. *Beckovy odborné slovníky*. ISBN 978-80-7400-059-1.

HOLUB, Milan. *Odpovědnost za škodu v právu občanském, pracovním, obchodním a správním: praktická příručka*. Praha: Linde Praha, 2003, 487 s. ISBN 80-7201-402-1.

IRMIŠ, Felix. *Stres mezi lékařem, pacientem a zdravou osobou: příklady, příčiny, psychosomatika, etika*. 1. vyd. Praha: Galén, 2014, 139 s. ISBN 978-80-7492-130-8.

JANÁČKOVÁ, Laura a Petr WEISS. *Komunikace ve zdravotnické péči*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 134 s. ISBN 978-80-7367-477-9.

KOBLIHA, Ivan. *Náhrada škody podle občanského a obchodního zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona: praktická příručka*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012. *Praktik*. ISBN 978-80-87212-97-4.

Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF. 1. české vyd. Praha: Grada, 2008, 280 s. ISBN 978-80-247-1587-2.

NOVOTNÝ, Petr, Pavel KOUKAL a Eva ZAHOŘOVÁ. *Nový občanský zákoník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. *Právo pro každého (Grada)*. ISBN 978-80-247-5165-8.

Občanský zákoník: a související předpisy: podle stavu k 1. 9. 2006. Ostrava: Sagit, 2006, 288 s. ÚZ. Strana 34. ISBN 80-7208-575-1.

TELEC, Ivo. *Občanské právo: přirozené právo, osobnostní a jeho státní ochrana: verze 1.5 (2007)*. Brno: I. Telec, 2005.

TĚŠINOVÁ, Jolana, Roman ŽDÁREK a Radek POLICAR. *Medicínské právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-050-8.

PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK. *Etika a komunikace v medicíně*. Praha: Grada, 2011, 528 s. Edice celoživotního vzdělávání ČLK. ISBN 978-80-247-3976-2.

Přehled judikatury z oblasti zdravotnictví II: odpovědnost ve zdravotnictví. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 546 s. Judikatura, sv. 82. ISBN 978-80-7357-739-1.

VOJTEK, Petr. *Přehled judikatury ve věcech náhrady škody*. Praha: ASPI, 2006. Přehledy judikatury (ASPI). ISBN 80-7357-194-3.

Zákon č. 239/2000Sb., *o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů*, Ostrava: Sagit, 2007. ÚZ. Vychází nepravidelně. ISBN 978-80-7208-637-5.

Seznam použitých internetových zdrojů

Občanský zákoník - č. 89/2012 Sb. [online]. 2014 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy>

Pojištění motorových vozidel, Tisková konference, Praha, 21. října 2015 [online]. [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <http://www.ckp.cz/tisk/tiskovezpravy/tiskova-zprava-ckp-3/prezentace.pdf>

KEISLER Ivo, *Nová dvojkolejnost stanovení náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění*, [online]. 2015 [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <http://www.davidzahumensky.cz/2015/10/26/nova-dvojkolejnost-stanoveni-nahrady-za-bolest-a-ztizeni-spolecenskeho-uplatneni/>

<http://www.bezpecnostprace.info/item/nove-statistiky-pracovnich-urazu-za-rok-2014-vime-jaka-prace-je-nejvice-rizikov>

Majetková újma na zdraví [online]. 2014 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: *Zdroj:* http://www.ztizeni.cz/nabidkovy_letak.pdf - Prezentace f. SW Lab, s.r.o., - Informační systém pro „Ocenění odškodňování újmy na zdraví – ztížení společenského uplatnění (ZSU)“

K náhradě škody na zdraví - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3367/13 [online]. 2014 [cit. 2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.usoud.cz/aktualne/k-nahrade-skody-na-zdravi-nalez-ustavniho-soudu-spzn-i-us-336713/>

Nové statistiky pracovních úrazů za rok 2014. Víme, jaká práce je nejvíce riziková. [online]. 2014 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostprace.info/item/nove-statistiky-pracovnich-urazu-za-rok-2014-vime-jaka-prace-je-nejvice-rizikova>

Nový občanský zákoník [online]. 2012 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

JUDr. JIRSA Jaromír, *Odškodňování újmy na zdraví – aneb ohlédnutí několik let zpět a vyhlédnutí do budoucna zároveň*, [online]. 2014 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/odskodnovani-ujmy-na-zdravi-aneb-ohlédnutí-nekolik-let-zpet-a-vyhlednutí-do-budoucná-zaroven>

NOZ: POJIŠŤOVNY VYPLÁCÍ VÍCE PENĚZ ZA ŠKODY NA ZDRAVÍ [online]. 2015 [cit. 2016-01-19]. Dostupné z: <http://www.polletsro.cz/index.php/insia-aktuality/item/11-pojistovny-vyplaci-vice-penez-za-skody-na-zdravi>

SEZNAM ZKRATEK

- ČKP – Česká kancelář pojistitelů
- EU – Evropská unie
- IBNR – rezerva na nastalé, ale nenahlášené události
- NOZ – Zákon č. 89/2012., občanský zákoník
- NS – nejvyšší soud
- MKF – Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví
- OSN – Organizace spojených národů
- OZ – Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- POV – povinně smluvní pojištění odpovědnosti za škodu provozem vozidla
- RBNS – rezerva na nahlášené, ale nezlikvidované události
- SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie
- WHO – světová zdravotnická organizace
- ZSÚ – ztížení společenského uplatnění

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vývoj závažných škod na zdraví a usmrcení při dopravních nehodách	16
Obrázek 2: Průměrná výše škody na zdraví - celý trh POV	20
Obrázek 3: Dělení očekávaného růstu prům. bolestného dle závažnosti zranění.....	21
Obrázek 4: Trend nároků odškodnění pozůstalých.....	22
Obrázek 5: Datový sklad - nemajetková újma na zdraví	28
Obrázek 6: Statistiky pracovních úrazů za posledních 6 let	37
Obrázek 7: Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví	43

Seznam tabulek

Tabulka 1: Tabulka Kvalifikátorů aktivit a participací.....	44
---	----

Seznam příloh

Česká kancelář pojistitelů, [cit. 2015-09-18] r. 2015. Seminář ze dne 17. – 18. 9. 2015 „Trendy vývoje škod na zdraví“ [CD-ROM]. Praha

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Marek Heyda

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: Kombinovaná

**Název práce: Škody na zdraví a jejich odškodnění dle nového občanského
zákoníku**

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 71

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 10

Vedoucí práce: Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.